

4.27
4.66

(5)

Ш. УРАЗМЕТОВ, К. НАЖИМОВ

ҚАРАҚАЛПАҚША

НАҒЫС

ҮЛГИЛЕРИ

Төрт жыллық баслауыш класс мугаллимлери ушын қолланба

*Қарақалпақстан Республикасы халық билимлендириу
министрлиги тастыйықлаған*

7943

MA'LIMLEME
RESURS
ORAYI

~~223946~~

786

Т-08

~~УИА ССР
Республикаси. Кетская
библиотека~~

*8 ию 2007
Библиот-я 20.*

Б-02

НОКИС
„БИЛИМ“ БАСПАСЫ
1993

37 27 Ш. Уразметов. Қ. Нажимов Қарақалпақша нағыс үлгілері.
У—66 Баслауыш класс мұғаллимлери ушын альбом. (1—4-класс ушын қолланба)
(Ред. Жиемурадова Г.) „Билим“ —1993 36 б.

Пиқир билдириушилер: А. Алламурагов — Искусство илимлериниң кандидаты.
Ж. Аметова — Нөкис қалалық Ушинский атындағы орта мектептин директоры.
О. Жолдасова — Академик М. Нурмухамедов атындағы орта мектептин баслауыш
класс мұғаллими. Б. Байлепесов — В. Терешкова атындағы орта мектептин мий-
нетке үйретиу мұғаллими

Шухраг Уразметов, Қдырбай Нажимов

КАРАКАЛПАКСКОЕ ДЕКОРАТИВНОЕ ИСКУССТВО

На каракалпакском языке

Издательство “Билим” —1993.

Бас редактор К. Есемуратов.
Редакция баслығы Ө. Байлепесов.
Редакторы Г. Жиемурадова
Художниги Қ. Нажимов.
Худ. редакторы К. Рейпназаров
Тех. редакторы З. Алламурагов.
Корректоры ... Т. Махсудова

ИБ 272

Териуге берилген уақты 6/1-93. Басыуға рухсат етилген уақты 10/II-93. Қағаз
форматы 84x108 ¹/₁₆. Типографиялық қағаз №1, әдебий гарнитура, кегль 12.
Жоқары баспа усылында басылды. Көлеми 2,25 баспа табақ. 3,78 шәртли
баспа табақ. 4,03 есап баспа табақ. Тиражы 5000. Заказы 29. Баҳасы шәрт-
нама бойынша.

„Билим“ баспасы, 742010. Нөкис қаласы, Калинин көшеси, 62.

ҚР Баспа сөз бойынша Мәмлекетлик комитетиниң „Правда“ газета-
сының 50 жыллығы атындағы Нөкис полиграфкомбинаты. 724000. Нөкис қа-
ласы, К. Маркс көшеси 9.

у 4306010000—314 —93
М—361(06)—93)

ISBN 5—768—0274—X

© „Билим“ баспасы —1993.

ТҮСИНИК ХАТ

Көркем өнер искусствосы — шығысы бойынша халық өнери. Халық өзиниң барлық өнерин келешек әулад-береди, оның сулыұлығын хәм заманға сәйкеслигин халық таңлап алаты.

Көркем өнер бойынша жазылған мийнетлерде халықтың көркем өнер бойынша дәретпелерин, оның сыпан, өмир ушын зәрүрлигин көремиз. Көркем өнерде халықтың мийнети, оған деген ықласы, турмыс ҳақықат-ғы сәулеленген. Соның ушын көркем өнер адам турмысы ушын әҳмийетли.

Археологиялық материаллар халықтың өткендеги турмысын, социаллық аўхалын, жәмийетлик көз қарасын өмирдеги өзгерислерди анықлайды.

Халықтың көркем өнер искусствосын үйрениў оның мәдений өзгешелигин, өткен өнерлерди қәстерлеў хәм оған амгершиликли катнаста болыў, миллий дәстүр менен мәдениятын сақлаў арқалы мәдений турмысымыз жақсы-нып халықтың бул өнерге қызығыўшылығы артады.

Халық дәстүрлери ҳаққында гәп болғанда өнерментшилик бойынша оның композициялық усылы сол тийкар-жумыс атамасы, түр—сымбаты, улыўма хәмме тәрәпин үйрениў орынлы.

Қарақалпақстан көркем өнер искусствосы өнерментшилик, кесте тигиў өнери менен байланыслы, булар-лықтың көркем өнерге болған интасын арттырып, эстетикалық тәрбиясын байытады, хәмме зат адамның пси-логиялық ойлаўы нәтийжесинде исленеди.

Адамның шеберлиги менен исленген өнерли ислер адамзат жәмийетинде умытылмас из қалдырады, адамға териаллық хәм мәдений заўық береди. Бул көркем шығармада өз сәулесин табады.

Нағыс — халықтың миллий өзгешелигин көрсетеди, нағысты хәр түрли формада ислеўге болады. Нағыс ушын рқыйлы түр-реңлер пайдаланылады, онда жәнликлерди, қусларды айқын түрде көрсетиўге болады. Ол ушын дәслеп үш мүйешли, дөңгелек, ромбы хәм т. б. формада сызылады. Нағыс тийкарынан тәбият көринислери йынша салынғаны жақсы. Өйткени тәбият әжайып көринислерди адам ушын саўға етеди. Адам тәбият көри-слери тийкарында бай түсиникке ийе болады. Себеби тәбияттағы хәр түрли реңлер, сулыўлық хәм т. б. қыйқый нағыстың келип шығыўына тийкар болады. Адам тәбият көринислерин ертектегидей са-ўға, оның гөззаллығын нағыс ретинде бериўге қызықсынады, тәбияттың барлық сулыўлықларын үйренеди ө өз турмысында пайдаланады. Соң нағыс арқалы бере алады. Усы тийкарында салынған адам өмирин хәм ың турмысын гөззал етеди. Өзбекстанның нағыс салыў өнерине алмұрттың гүли, пахта гүли, теректиң шақалары-нен жапырақлары, бийдай масақлары тийкар болады. Бул нәрселер атызларда өсип, өзбек халқының мийнет-шлигин тәриплейди. Ал Қарақалпақстанның нағыс салыў өнери республикамыздың тәбият көринислерине йкарланған. Бул арқалы халқымыздың туўылған үлкеге сүйспеншилиги, тәбиятына қызығыўшылығы артады. нағыс салыў өнери тек тәбият көринислерине тийкарланбастан, халықтың миллий дәстүрлери менен күн-көрис, рмыс шәриятына да тийкарланады.

Қарақалпақстан нағыс салыу өнери әпиуайы нәрседен басланады. Өйткени бунда әпиуайы бир нәрсени салыу жобаластырылады. Сол әпиуайы нәрсе арқалы улыума нағыс салыу өнери улыумалыққа өтеди. Бул нәрсе нағыс салыушының дөретиушилигине байланыслы. Соң нағыс салыуға фантазиялық ойлар тийкарға алынады. Усындай әпиуайы нағыс салыуды оқыушы жаслар да үйрениуи мүмкин. Соның нәтийжесинде оқыушыда нағыс салыуға ықлас болады.

Қарақалпақтың көп ғана миллий кийимлери нағыслар менен тигилген. Бул нәрсе бурын Қарақалпақстанда нағыс салыу өнериниң анағурлым жоқары екенлигин көрсетеди. Бундай нағыслар көбинесе гилемде өңир-моншақларда, кийимлерде ҳәм ағашларда болған.

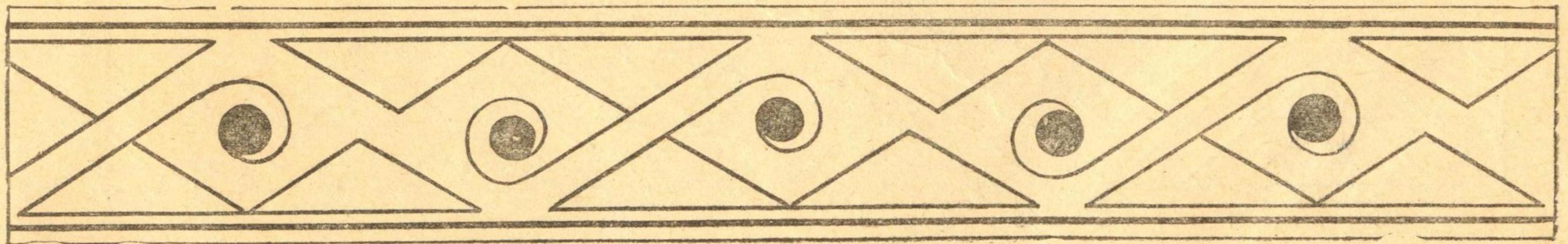
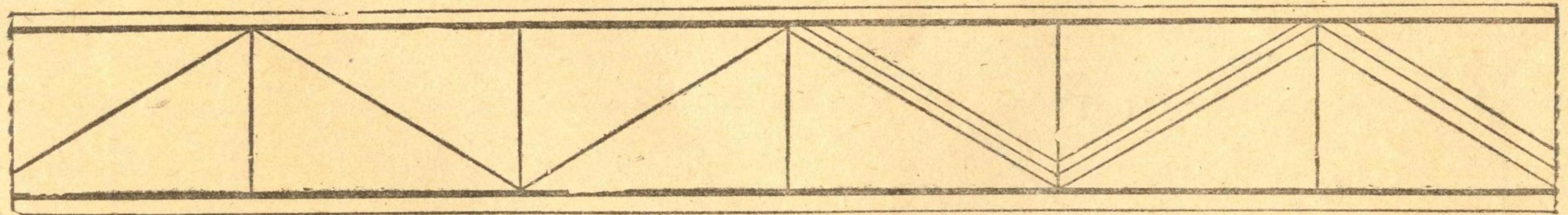
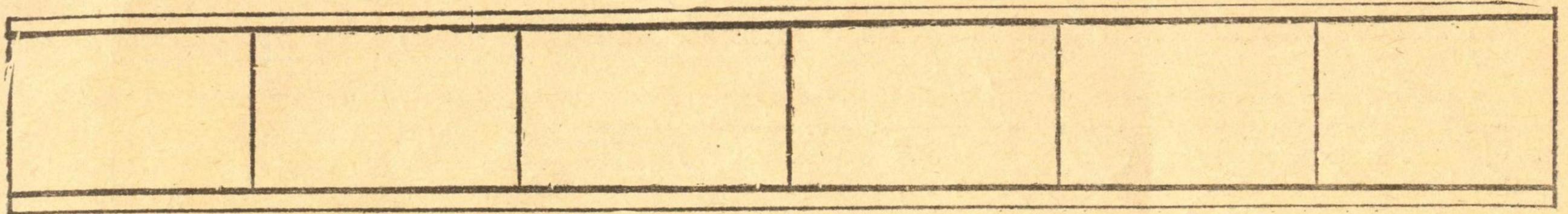
Көркем нағыс салыу өнери халықтың сулыулыққа болған ҳәуесин арттырады. Ҳәр қыйлы затларға салынған нағыслар музейлерде сақланып, халқымыздың турмысын көрсетиуде жақсы байлық болады. Халық өзиниң мәдений мийрасларын сақлап келди. Бул мийраслар бүгинги күни жаслар ушын зәрүрли ҳәм қымбатлы материал болмақта. Нағыстағы берилген реңлер ҳәр түрли жағдайды аңлатқан, мәселен көк рең—аспан мәнисин, ақ рең—бахыт мәнисин, сары рең—билим, зейин мәнилери, қызыл рең күн, от—мәнилери, жасыл рең—жаслы мәнисин, кара рең—жер мәнилери билдиреди.

Қарақалпақ нағыс салыу өнериниң өзине тән өзгешеликлери бар. Мәселен, нағыс салыушы ҳәрбир нағыстың көлемин, оның қайсы реңге сәйкес келиулери, көркемлик тәрәпин алдын ала анықлайды. Айырым нағыслар майда яки жүдә кишкене болып салынса, айырым нағыслар үлкен ямаса анық түсиуди талап етеди. Нағыстың гөззә көриниуи оны салған адамға байланыслы ҳәрбир нағыс қарақалпақ халқының турмысын, мәдениатын сәўлелендириуи керек: Қарақалпақ нағыслары көбинесе кийимлерде көринген. Дәслепки нағыслар қуслардың таяғын мегзес болса, айырым нағыслар қошқар мүйизге уқсас болған. Орнамент сөзи латын тилинен алынған болып бул сулыулықты нағыс арқалы билдириу дегенди аңлатады.

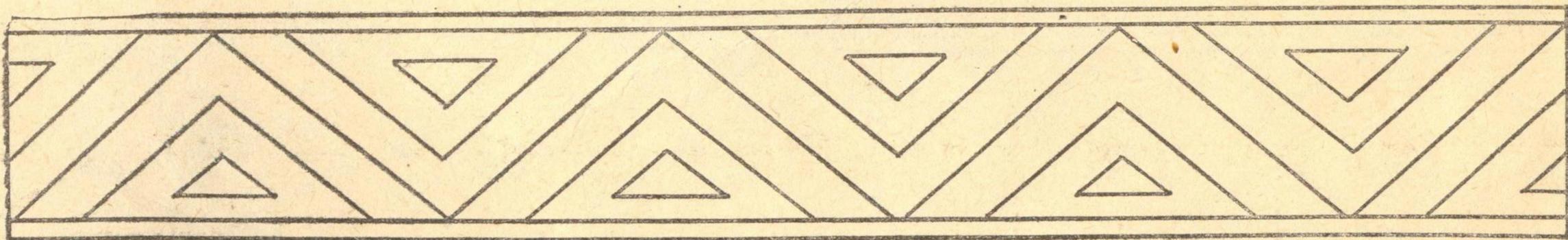
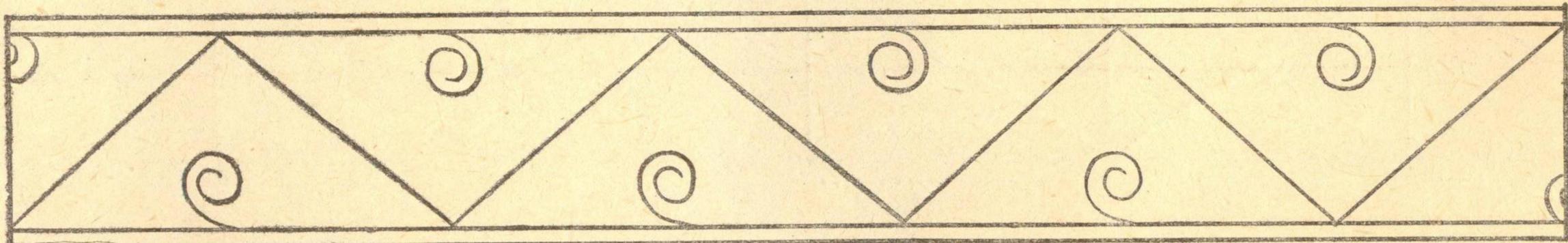
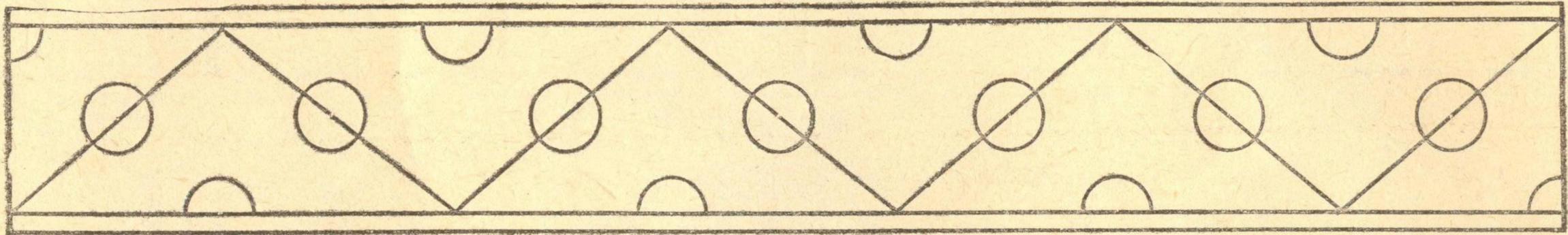
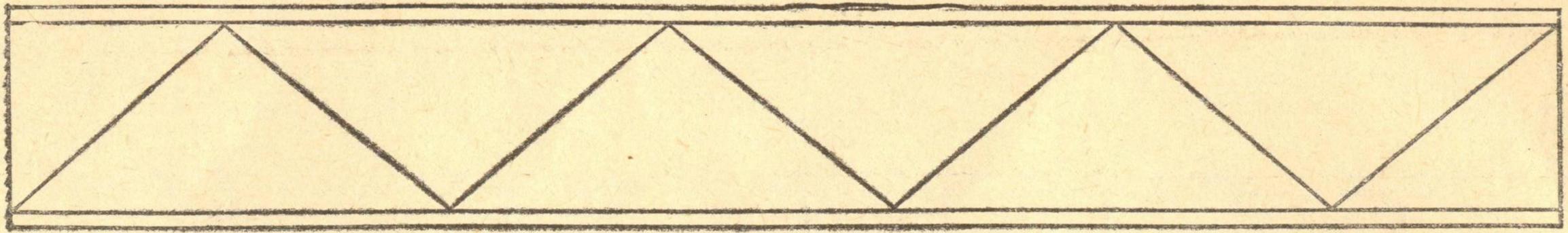
Қарақалпақ нағыс салыу өнери әпиуайылығы ҳәм шырайлылығы менен басқа халықлардағы нағысларда өзгешеленип турады.

Усынылып отырған декоратив сүүрет ислеу бойынша дүзилген альбом сизлердиң әмелий жұмысыңызға көп жәрдемдин тийгизеди. Өйткени, бунда айырым декоратив сүүрет ислеуде халық дөретпелериниң үлгилери олардың нағысларын салыу ҳәм жаңа ойлап табылған нағыс түрлери берилген.

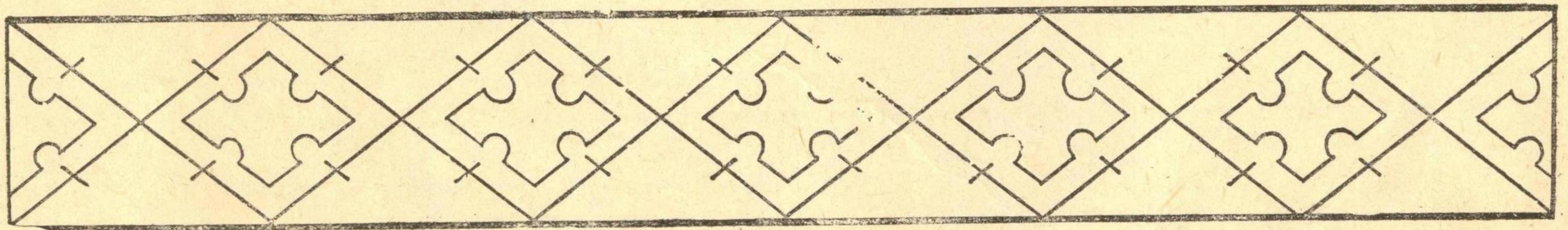
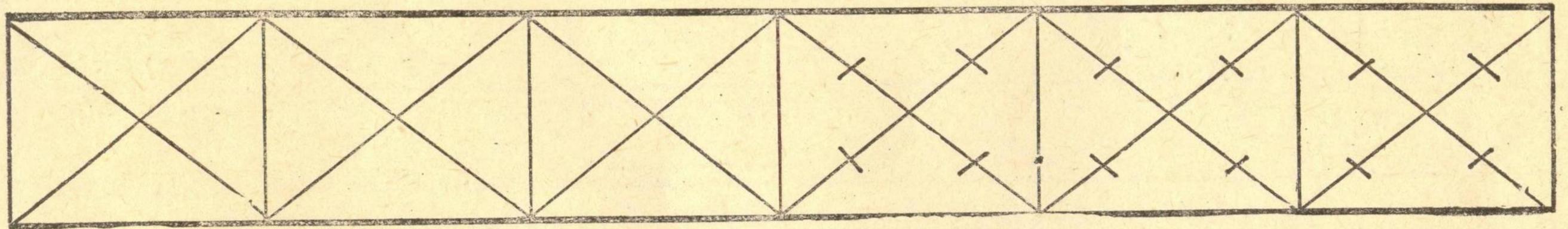
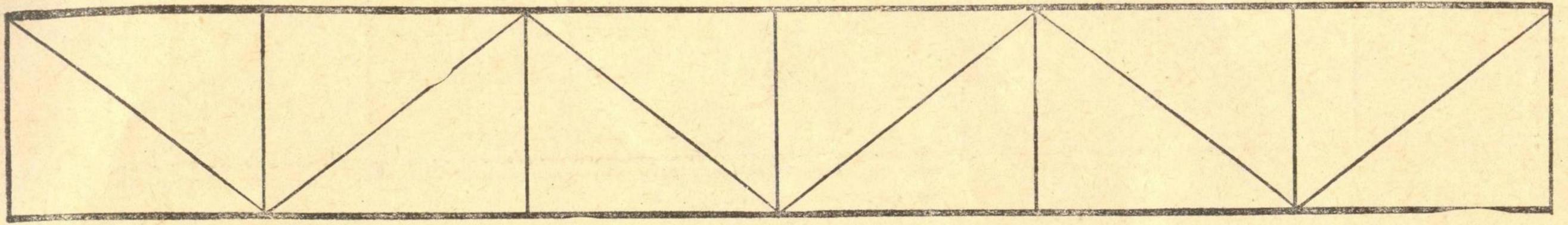
1класс

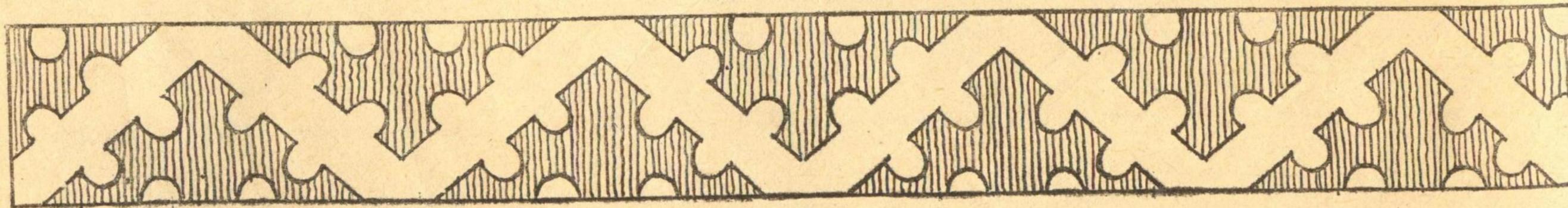
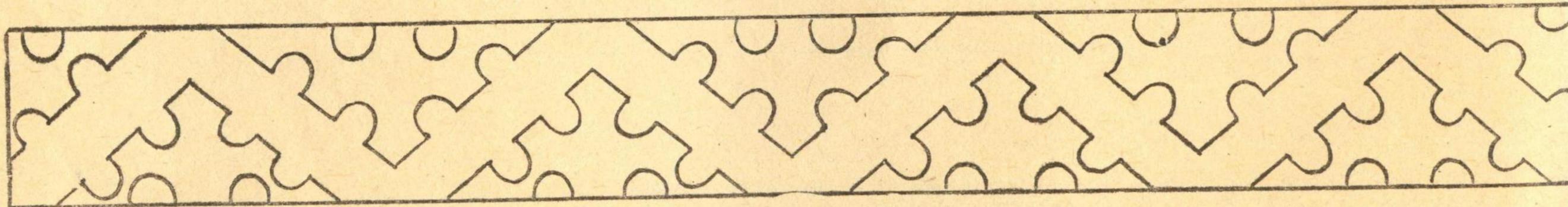
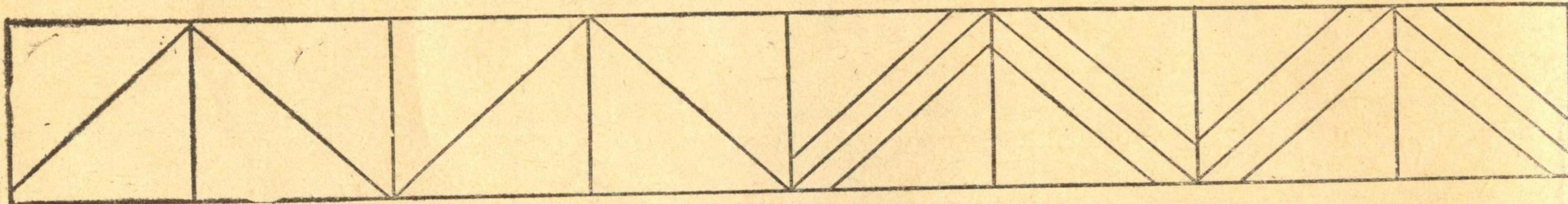
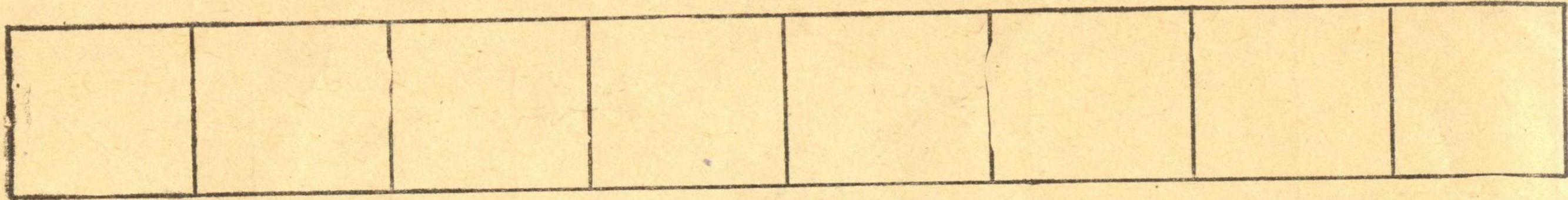
№ 1 Нағыс сызыу басқышлары хәм үлгилери

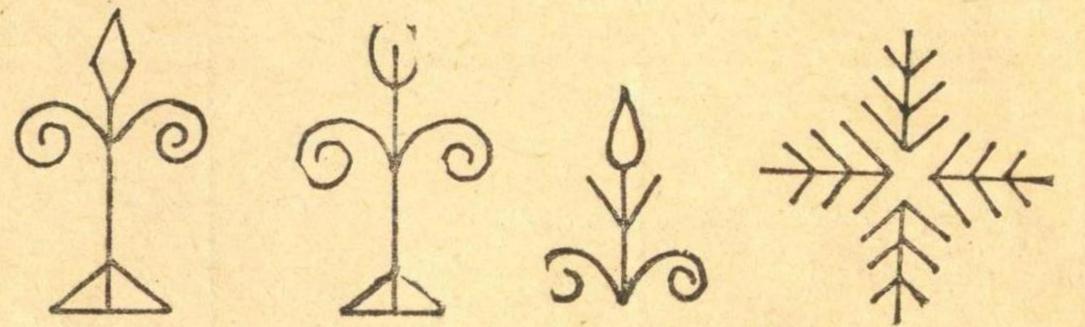
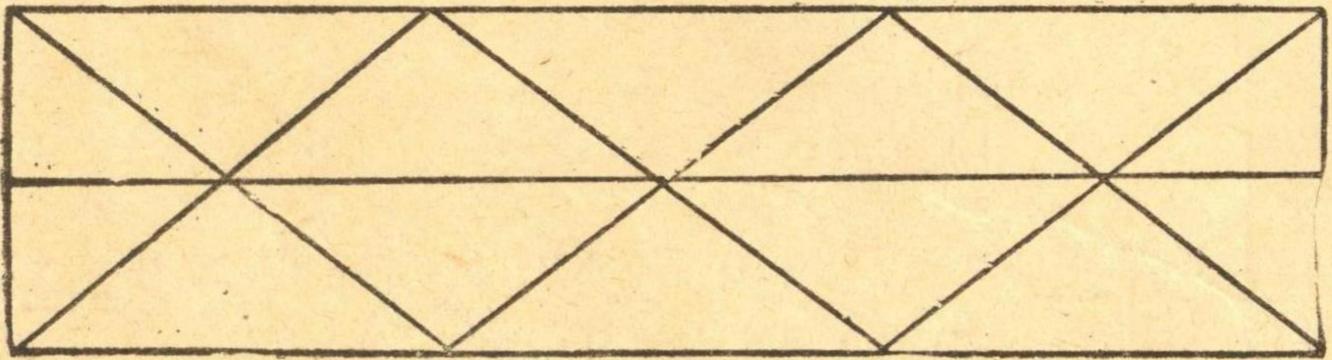
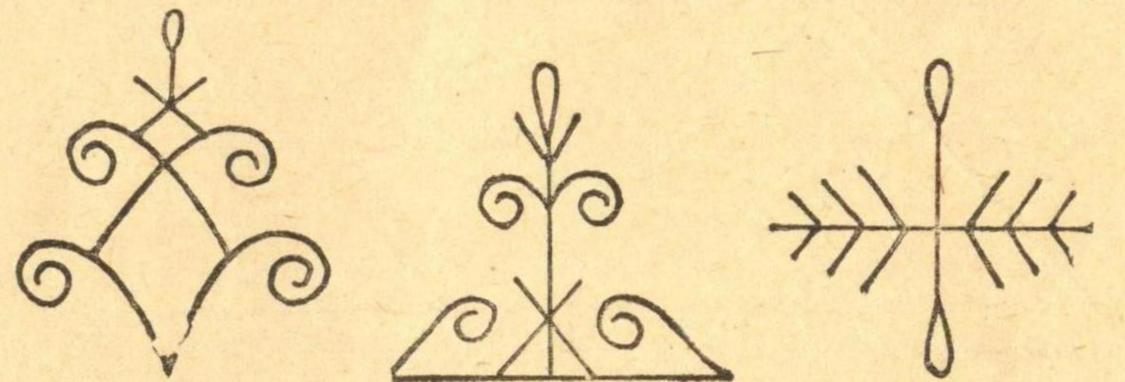
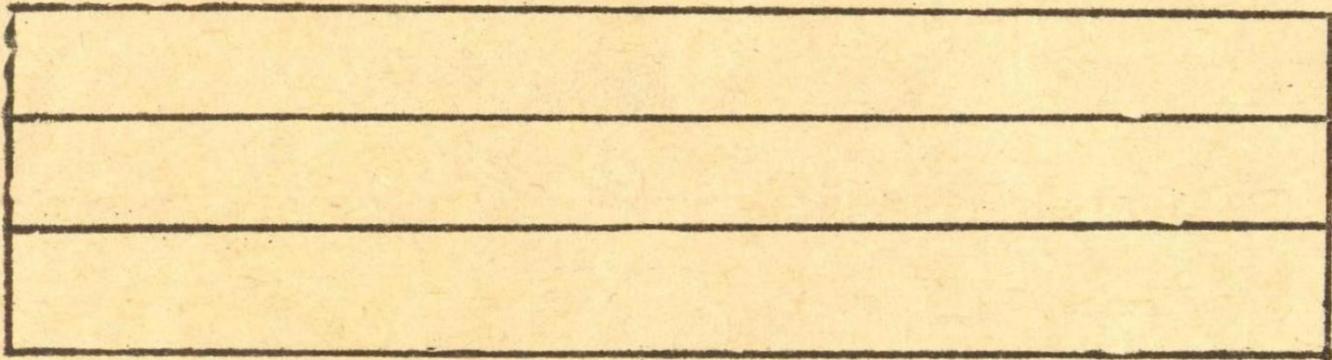
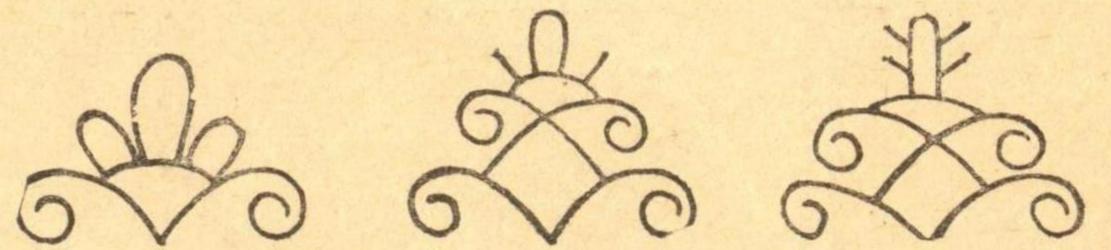
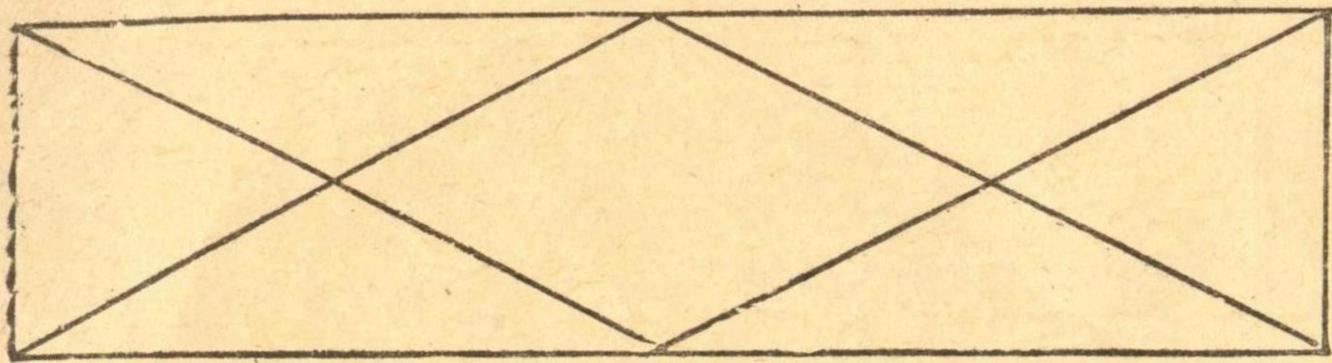
№ 2. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери

№ 3. Нағыс сызыу басқышлары ҳам үлгилери.

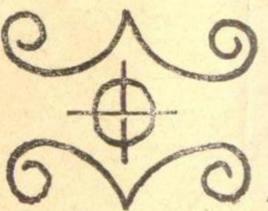
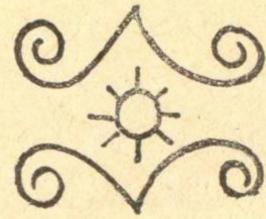
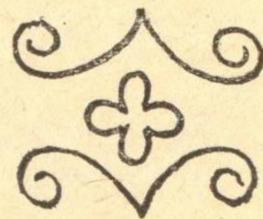
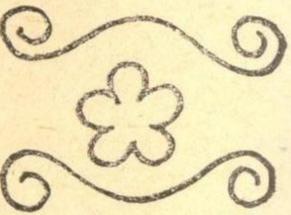
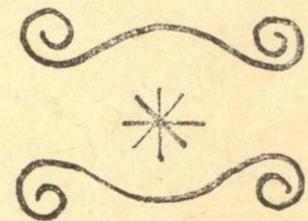
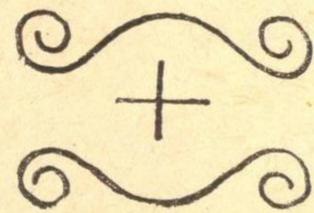
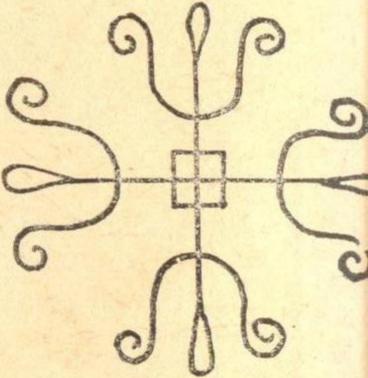
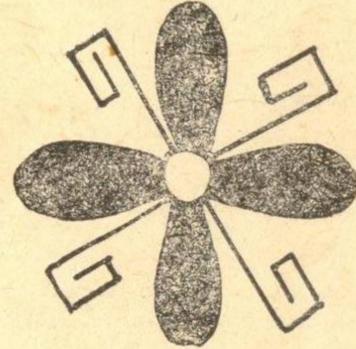
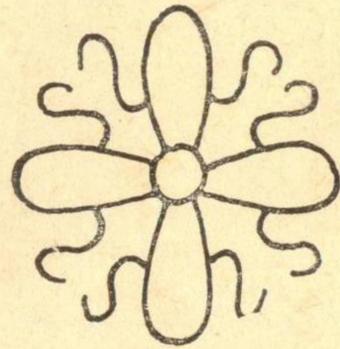
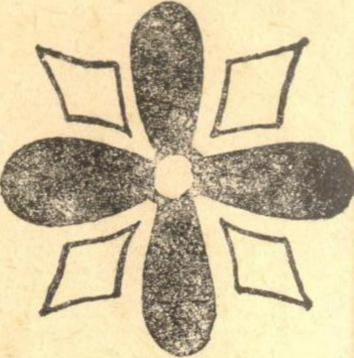
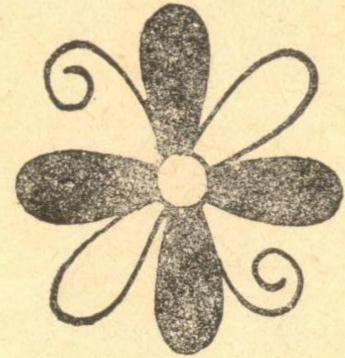
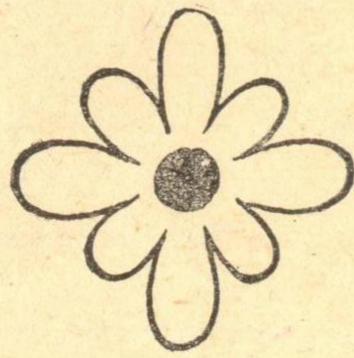
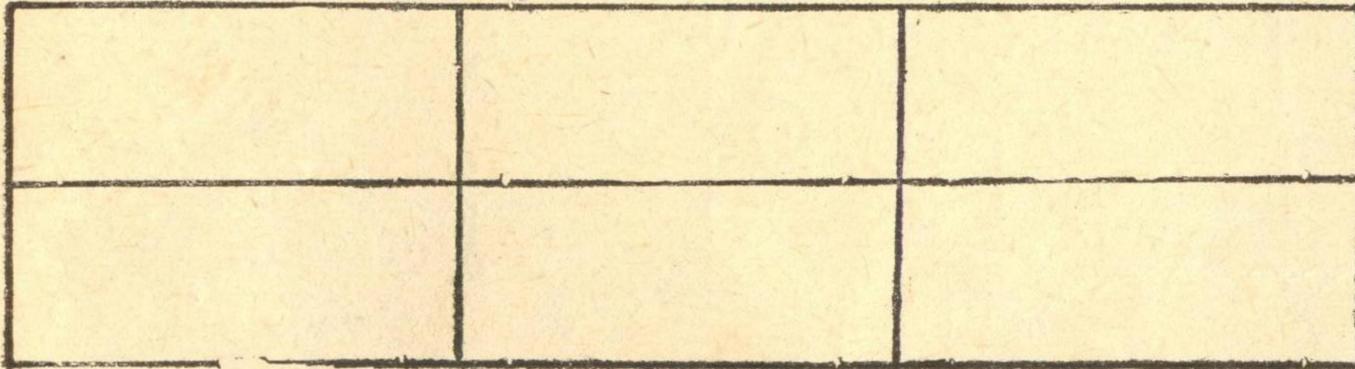
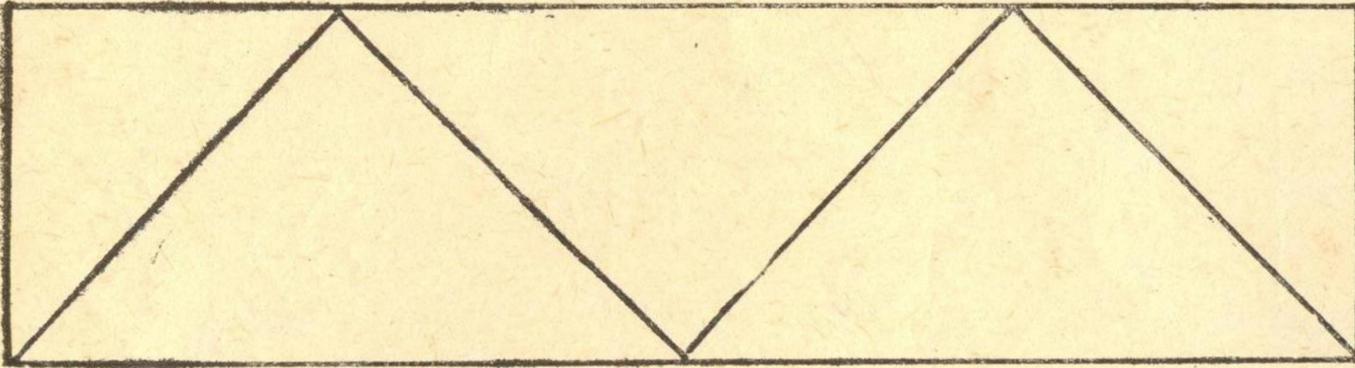
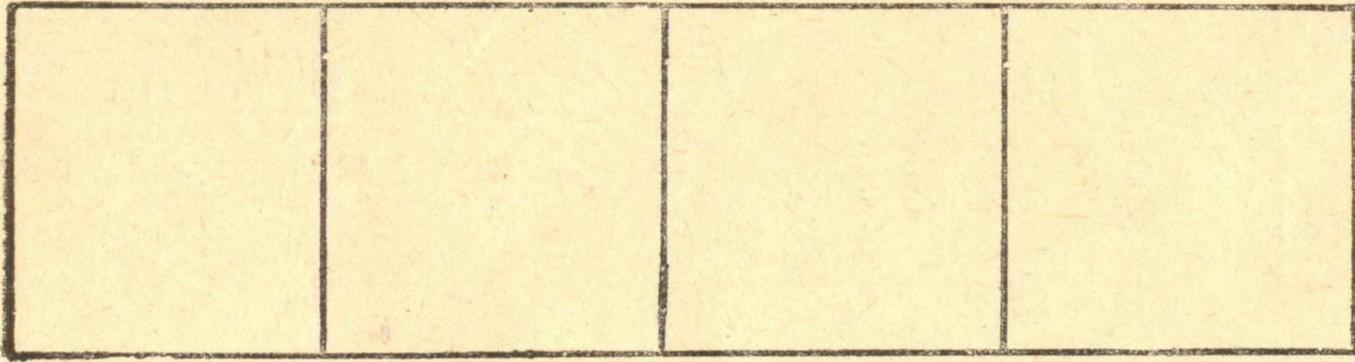

№ 4. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

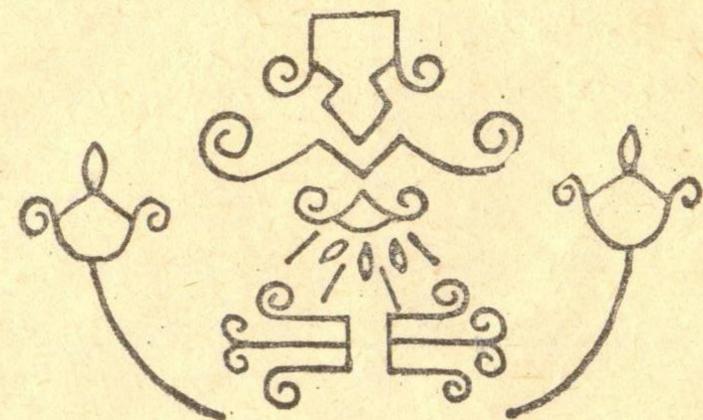
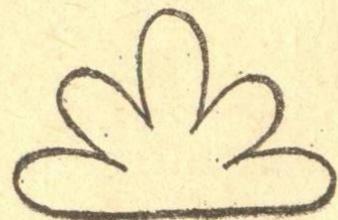
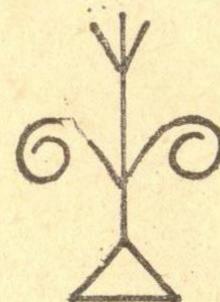
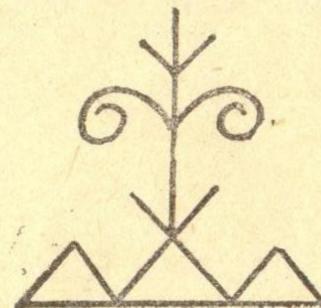
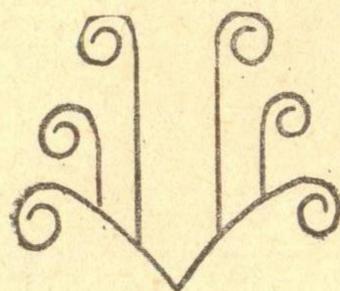
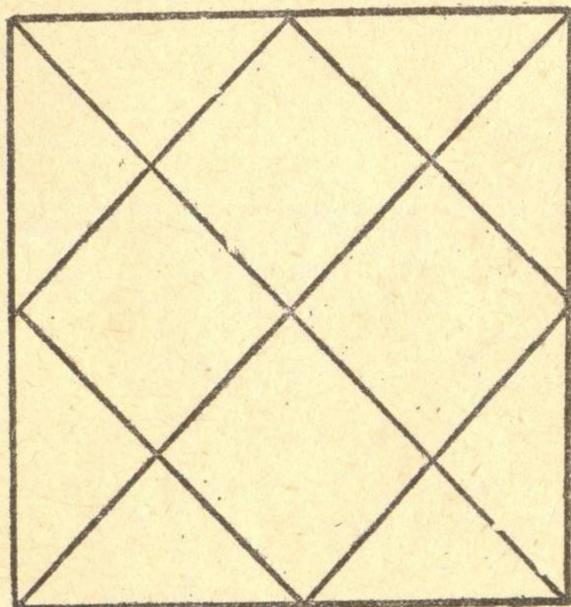
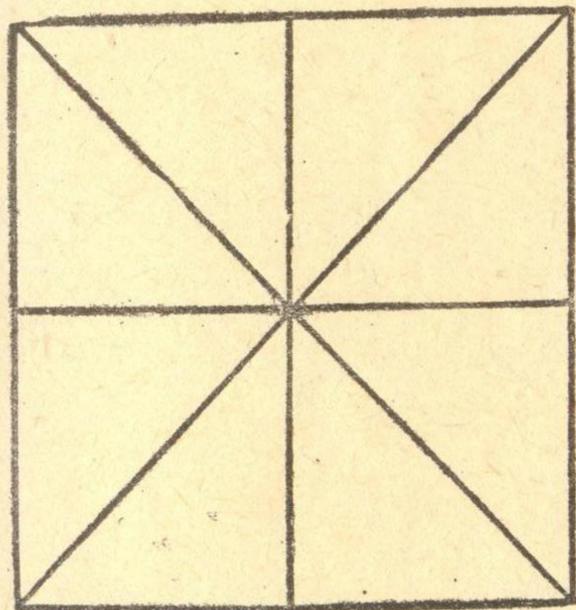
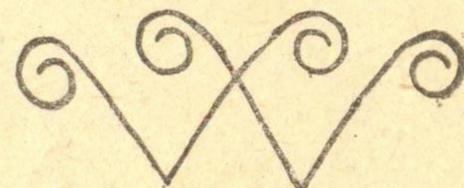
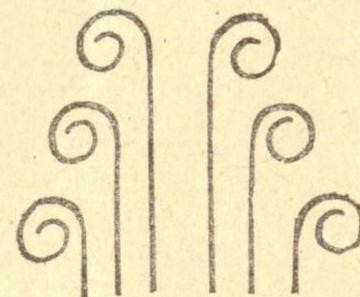
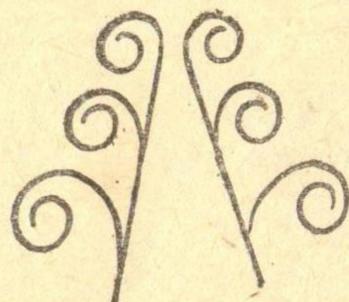
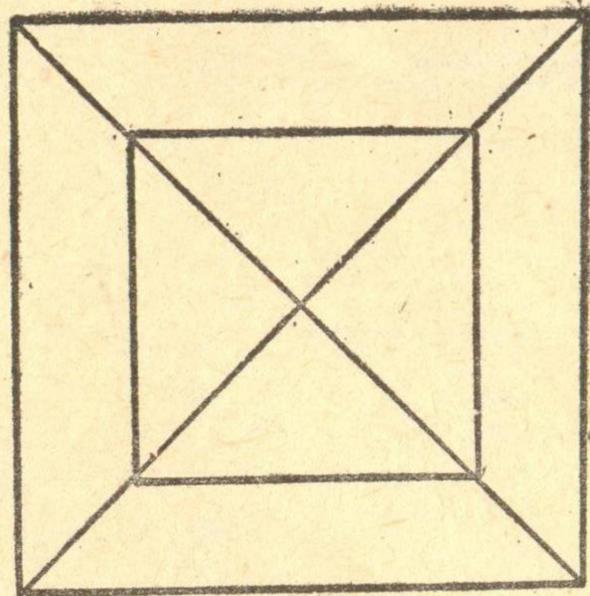
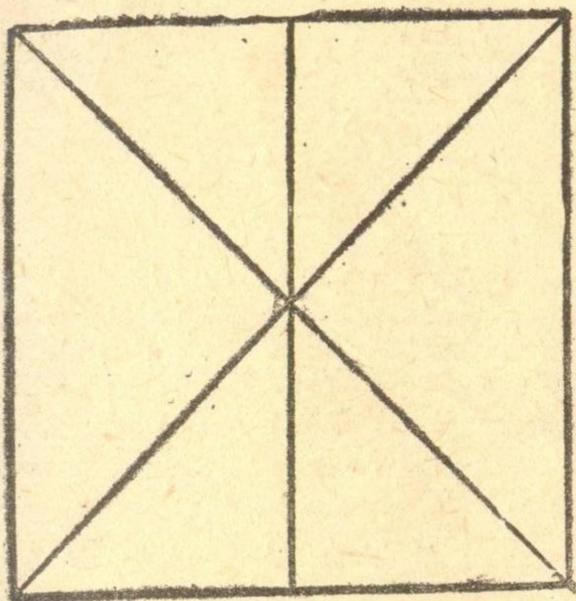

№ 5. Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

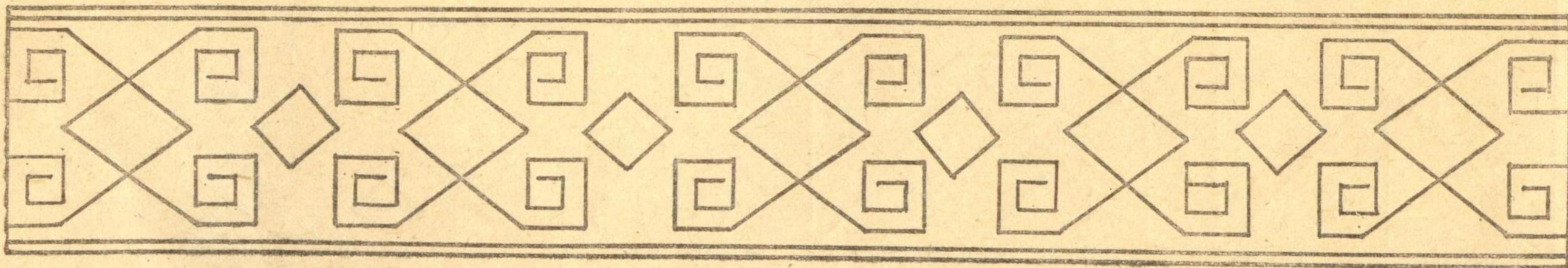
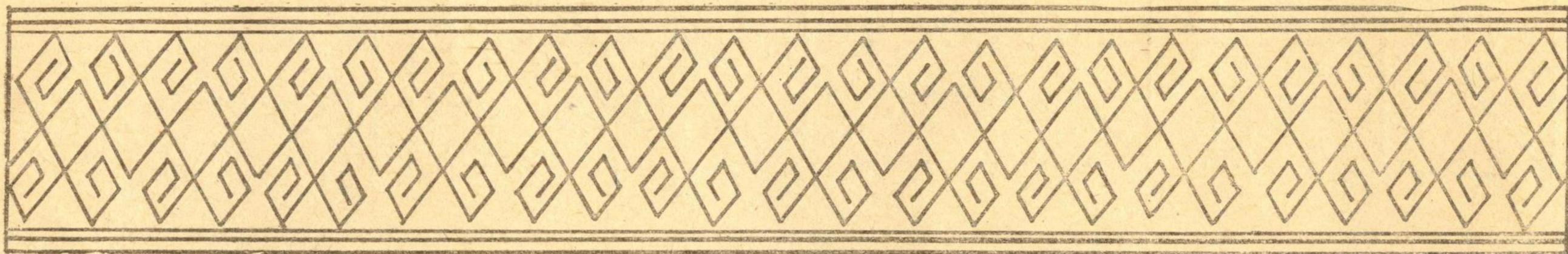
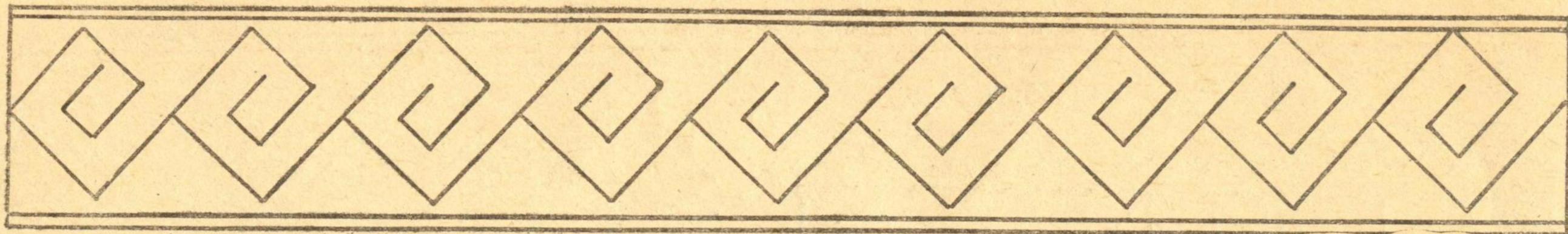
2 класс

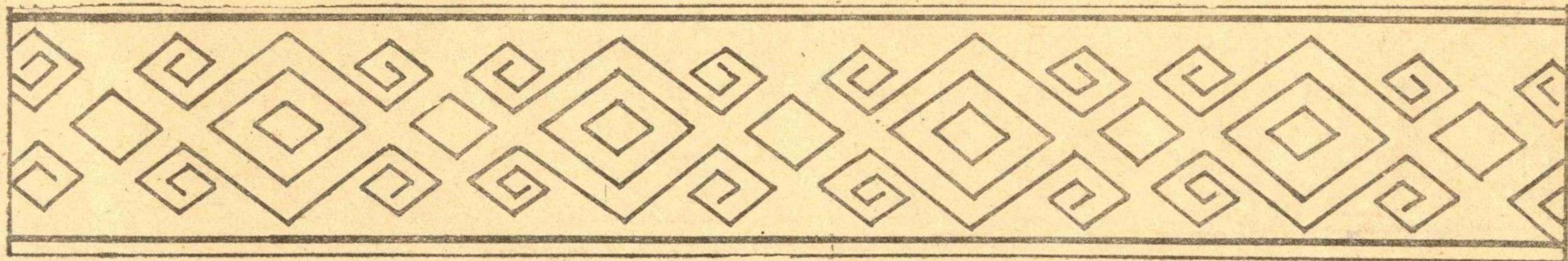
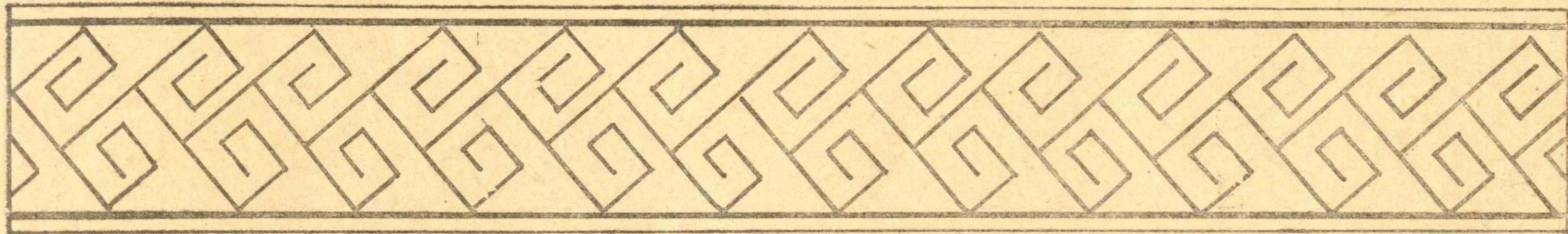
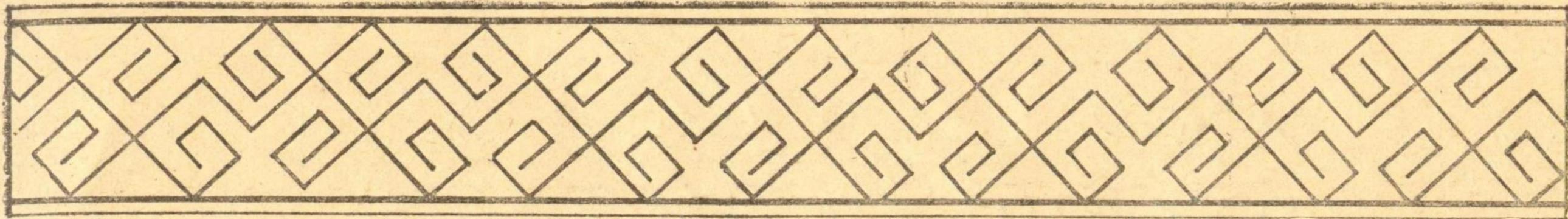
№ 1. Нағыс сызыу басқышлары хам үлгілері.

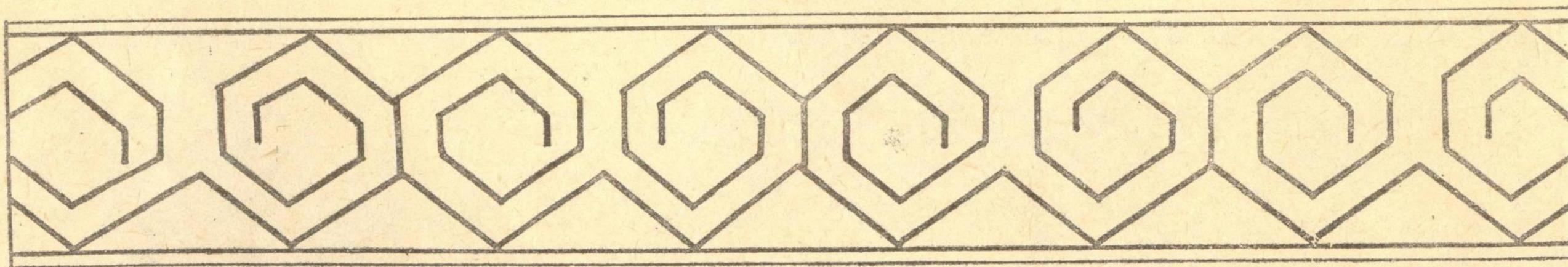
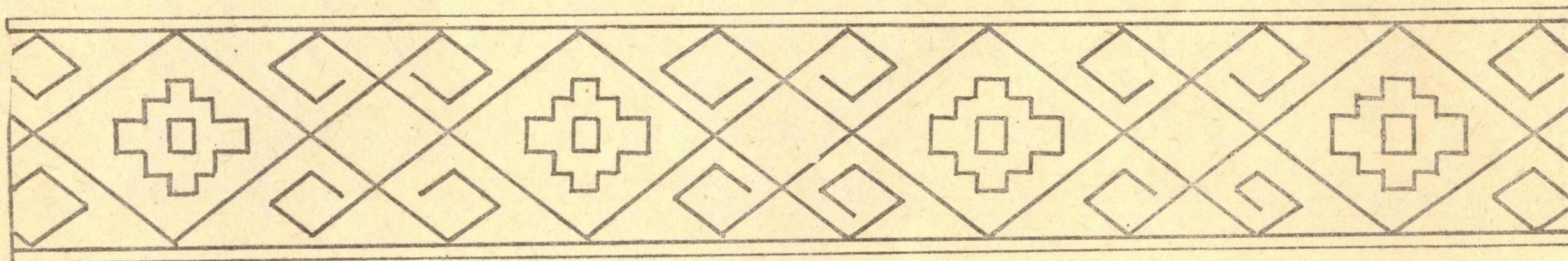
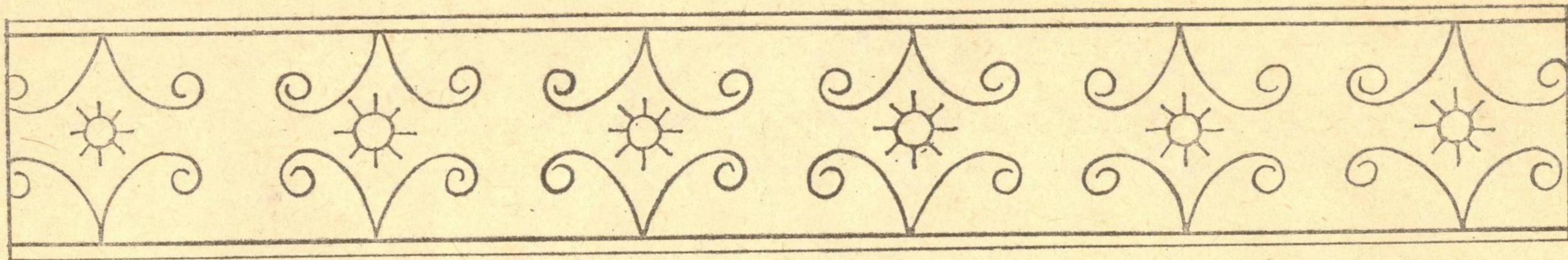
№ 2 Нағыс сызыу басқышлары хэм үлгилери.

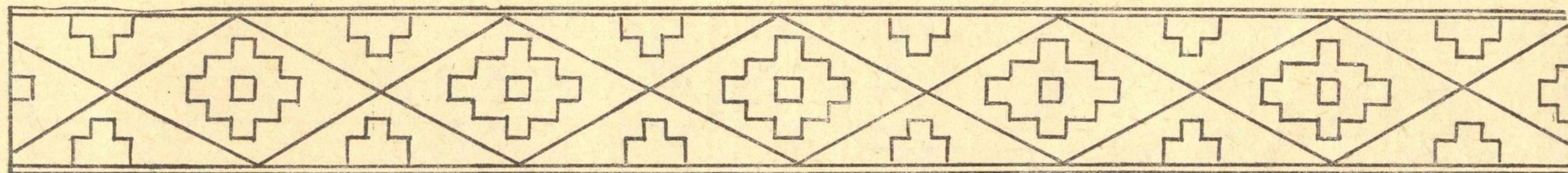
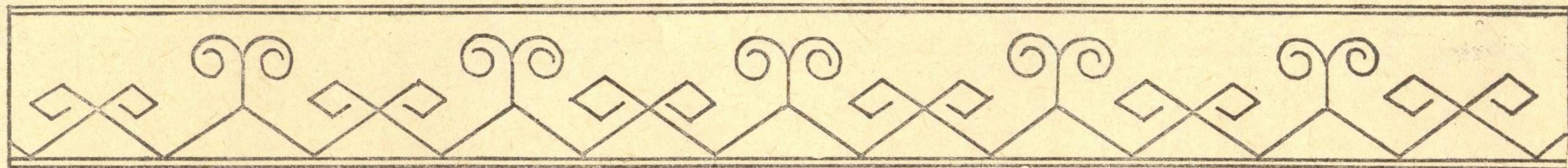
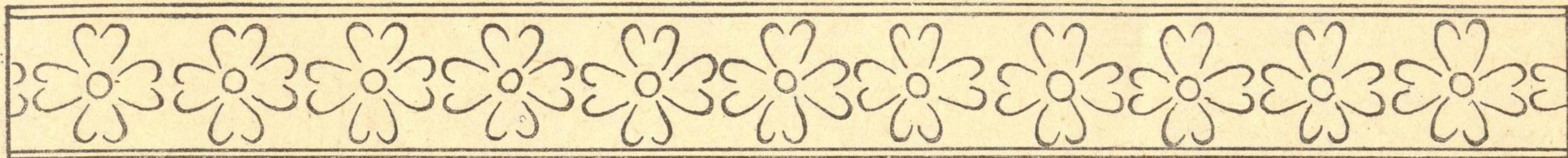
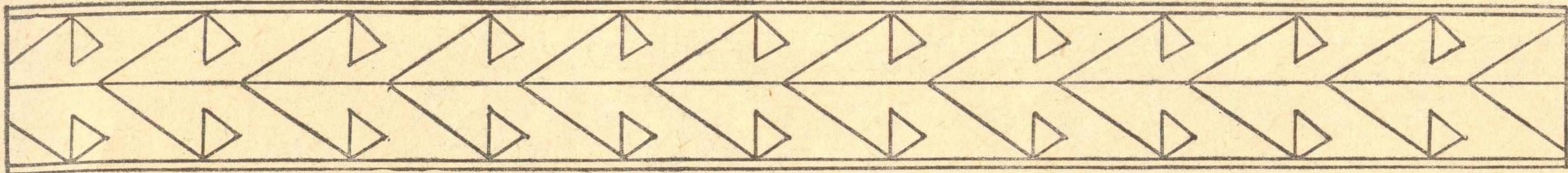
№ 3. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

№ 4. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

№ 5. Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

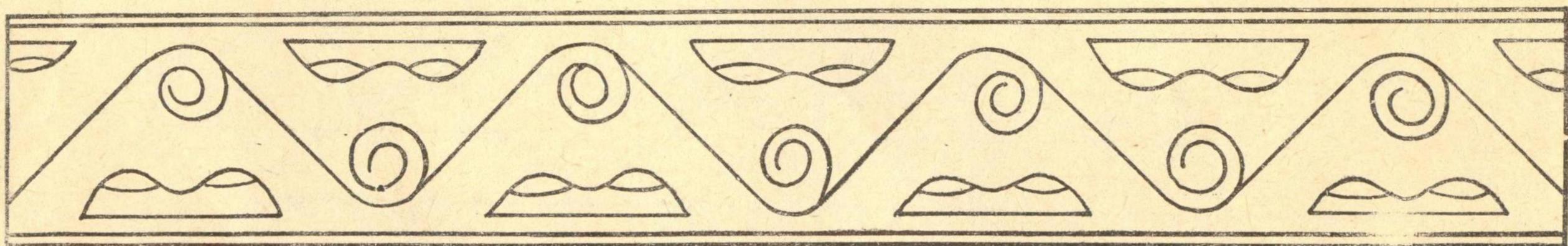
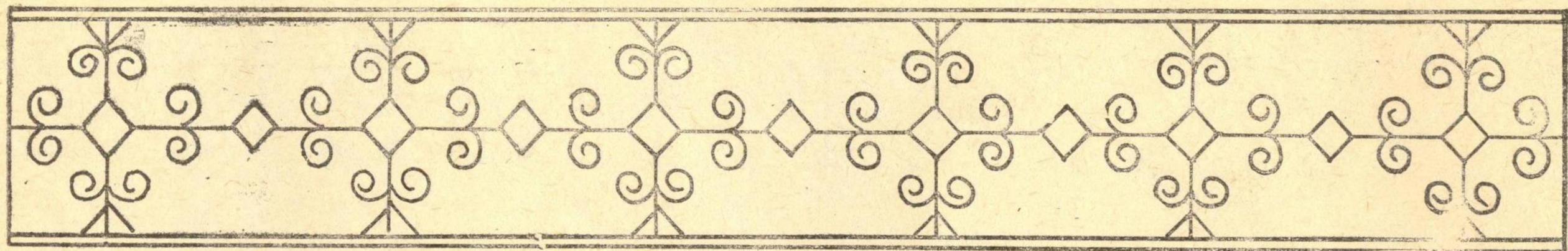
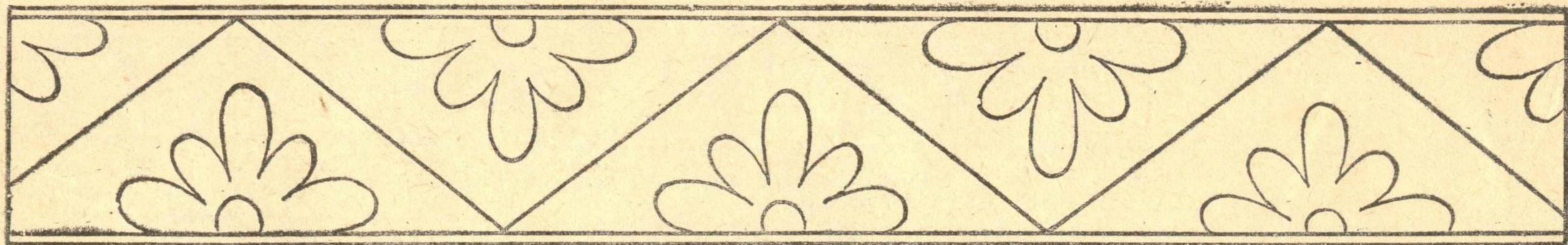

№ 6. Нағыс сызыу басқышлары хәм үлгилери.

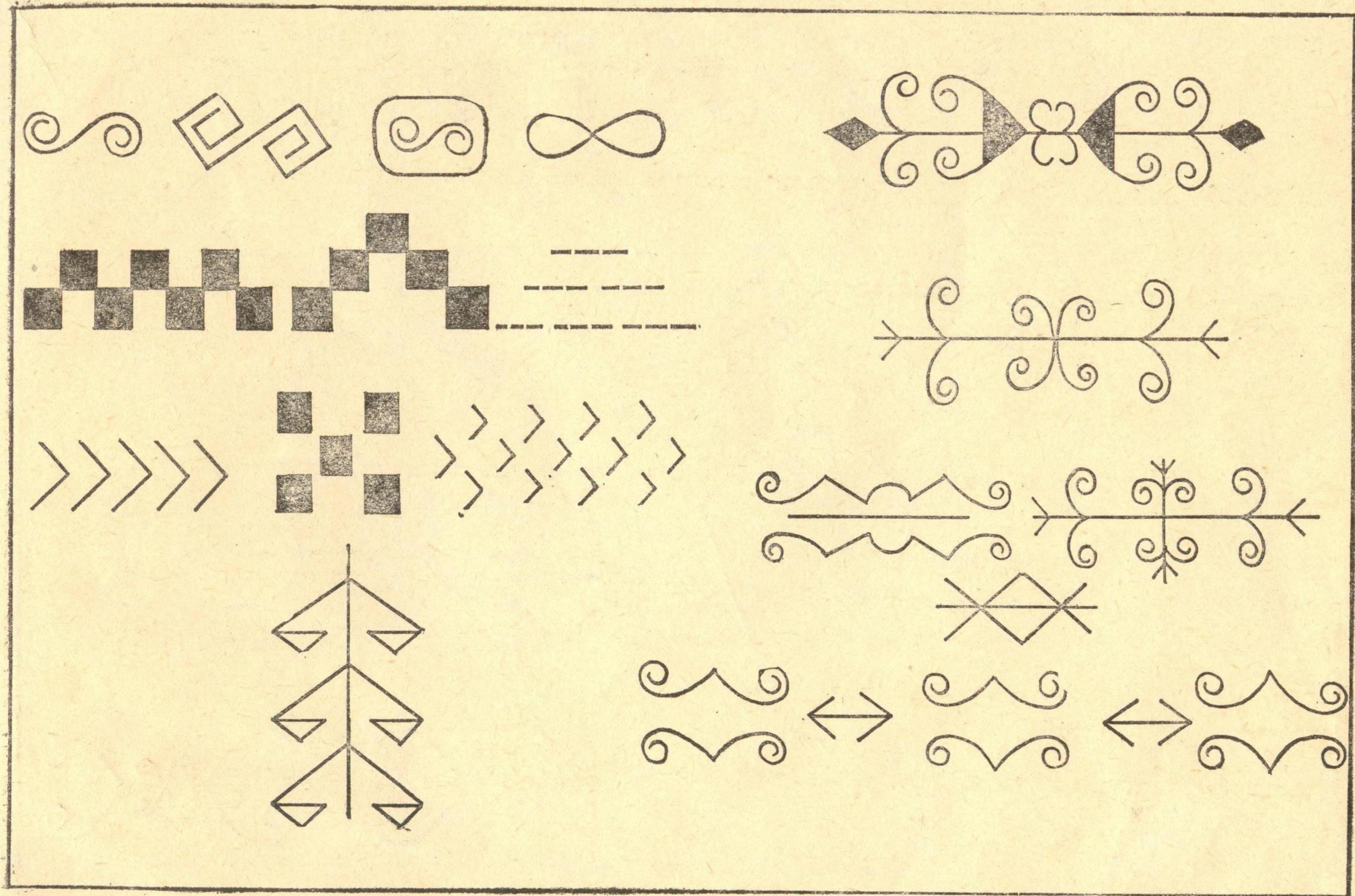
Main body of handwritten text, consisting of several lines of cursive script. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50

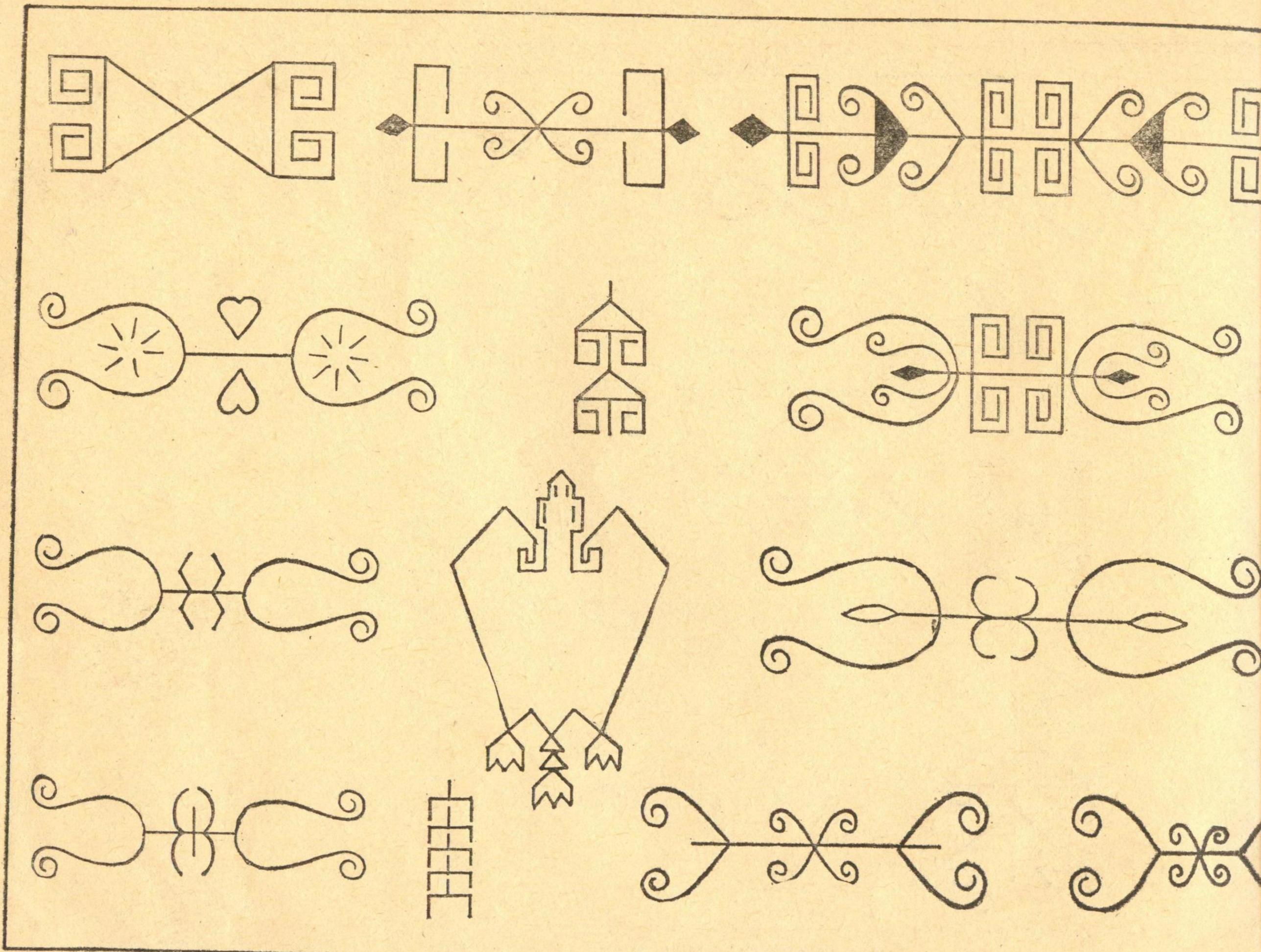
Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a concluding note.

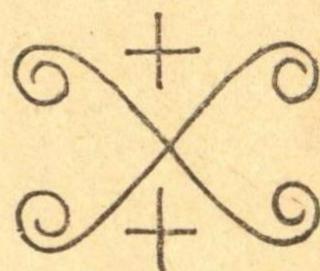
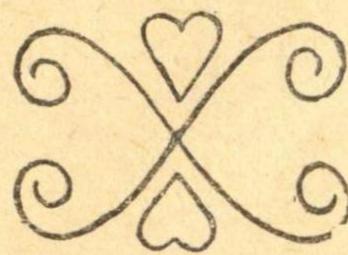
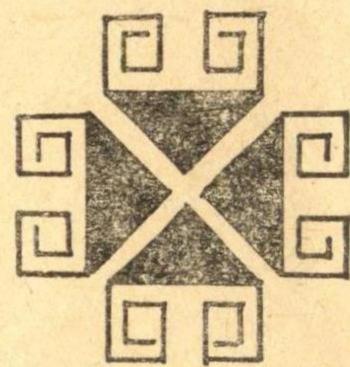
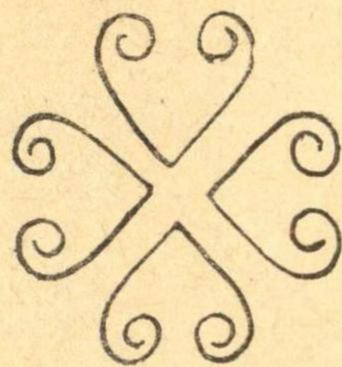
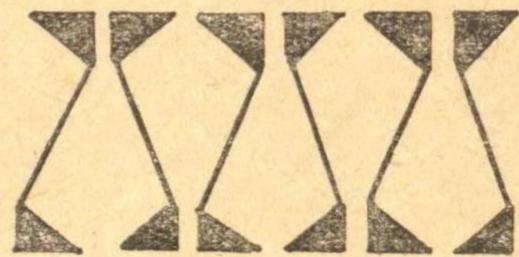
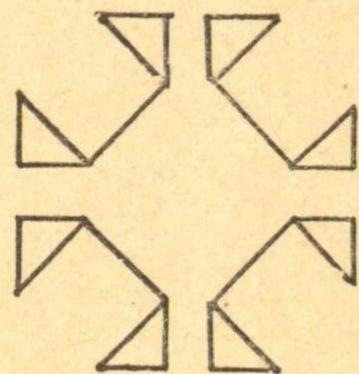
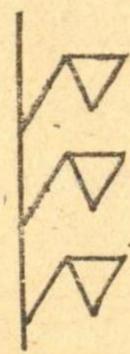
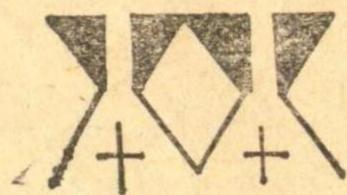
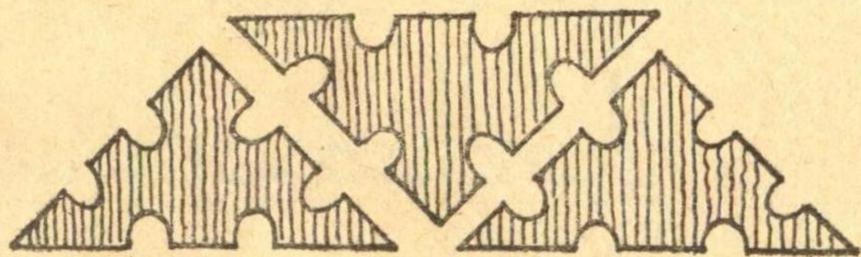
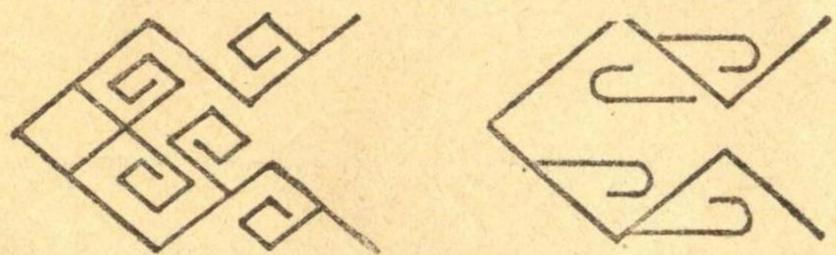
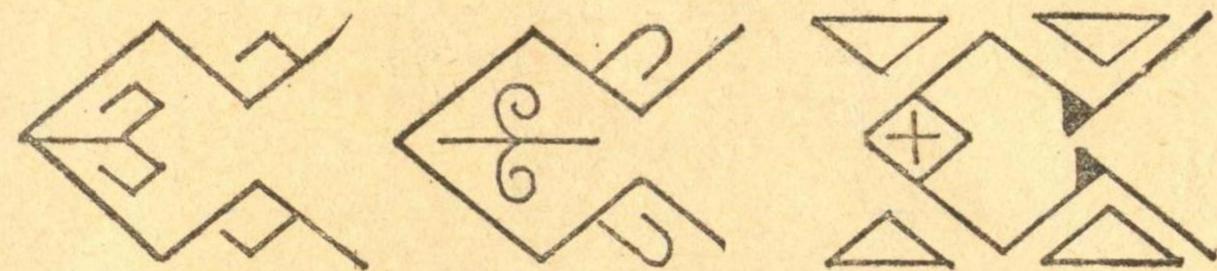
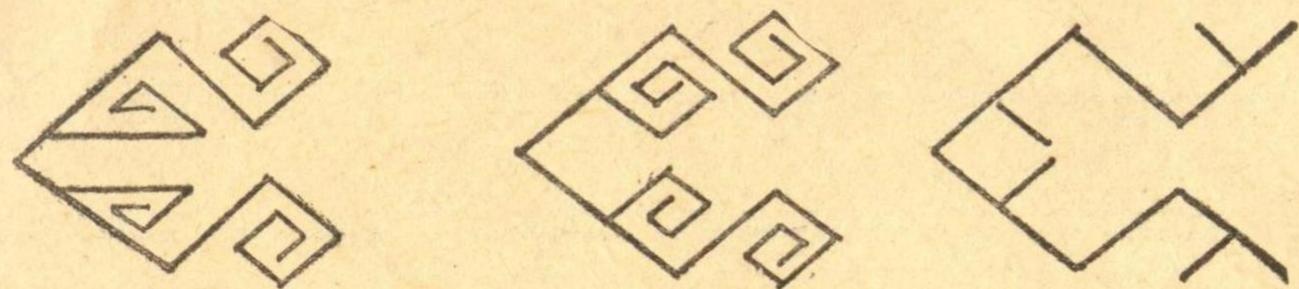
№ 2. Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

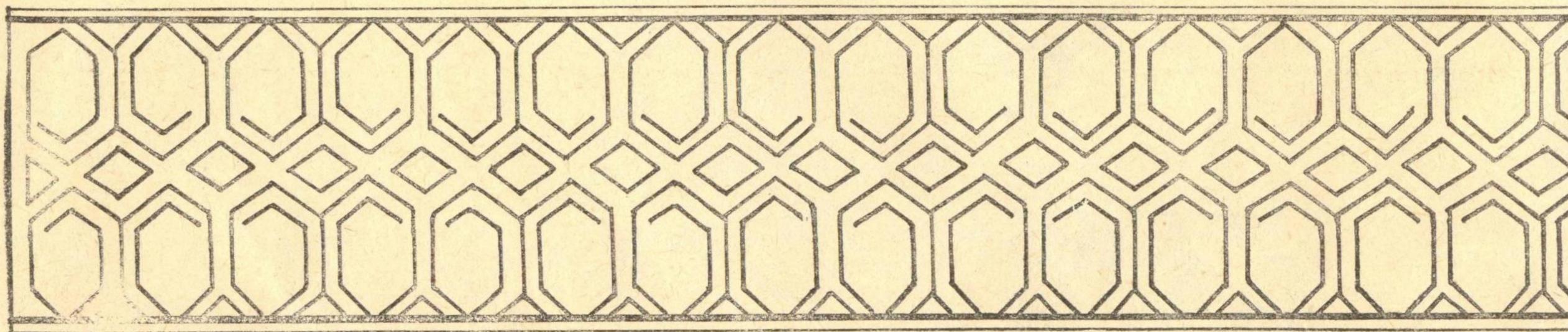
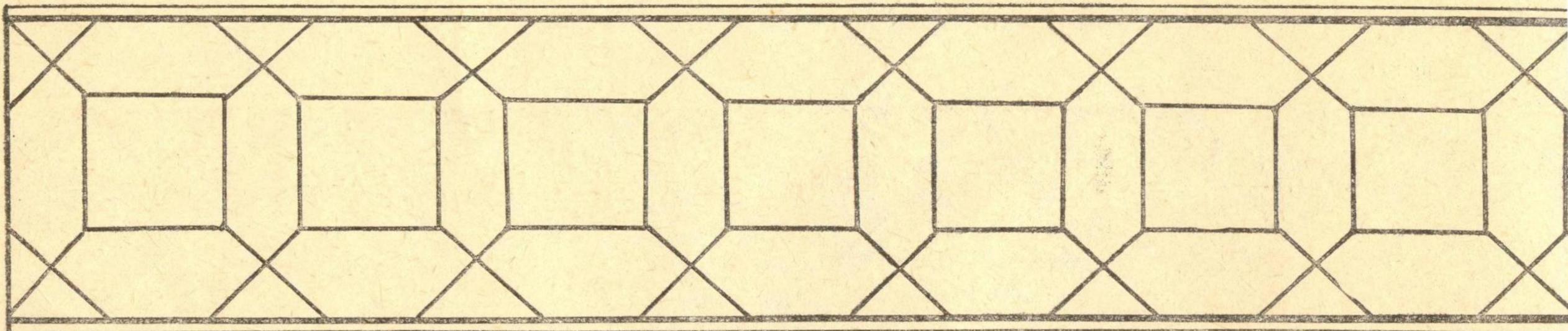
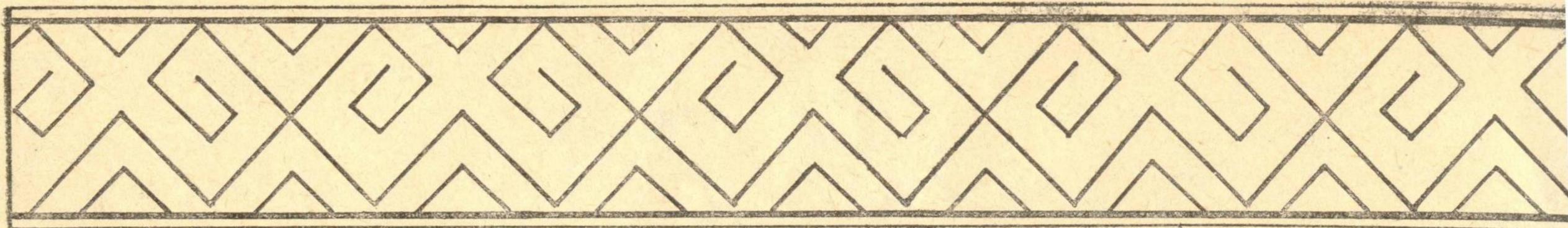
№ 3. Нағыс сызыу басқыштары және үлгілері.

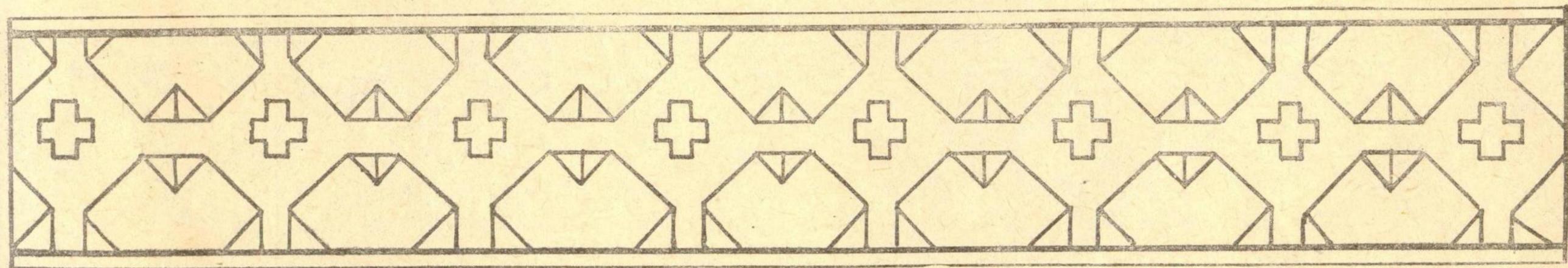
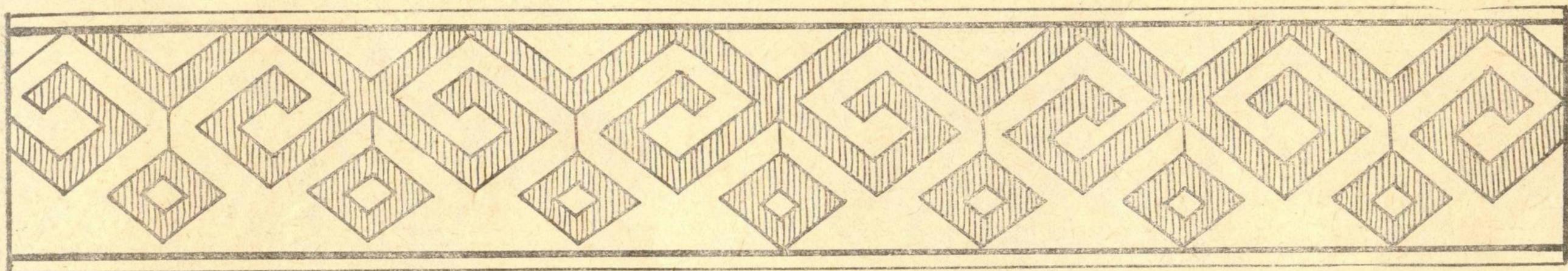
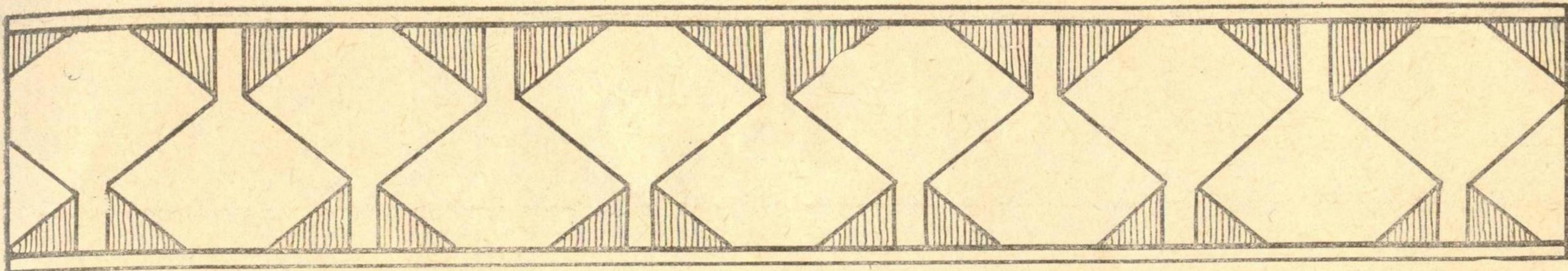
№ 4 Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери

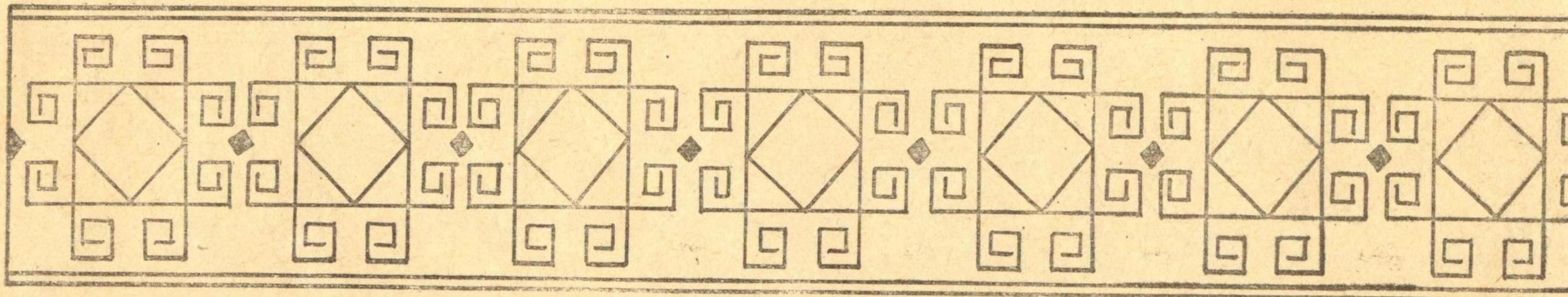
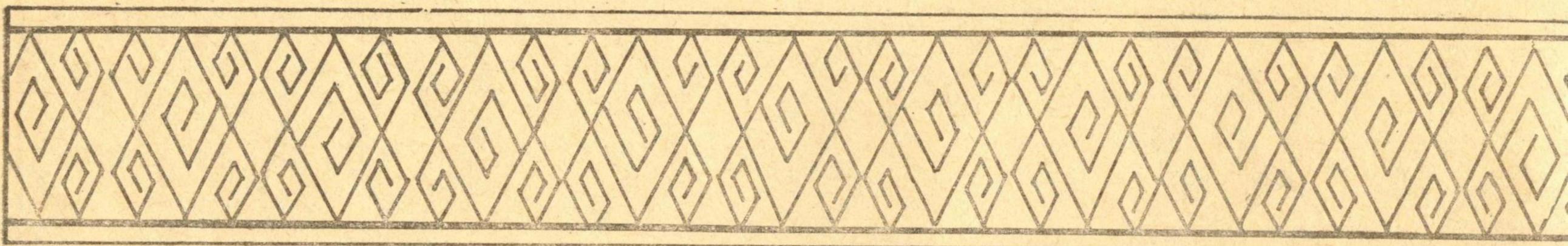
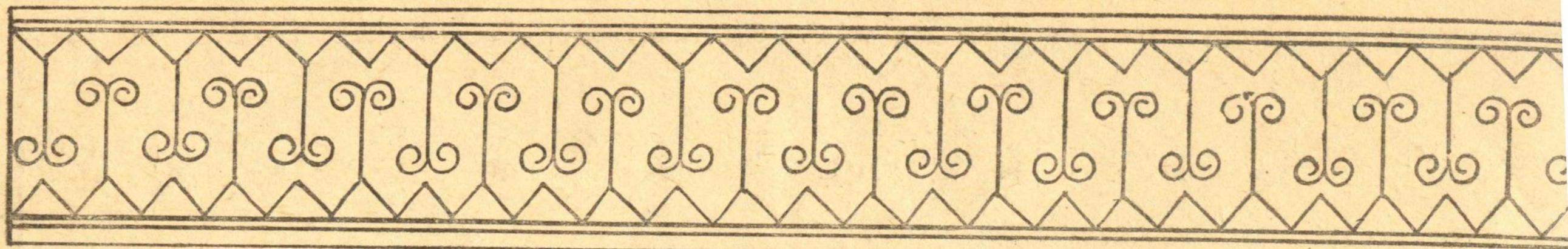
№ 5. Нағыс сызыу басқышлары және үлгілері.

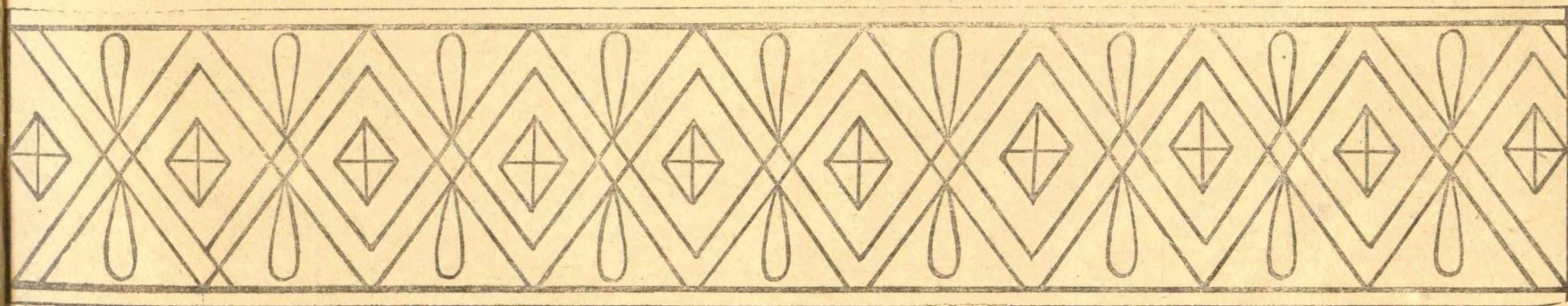
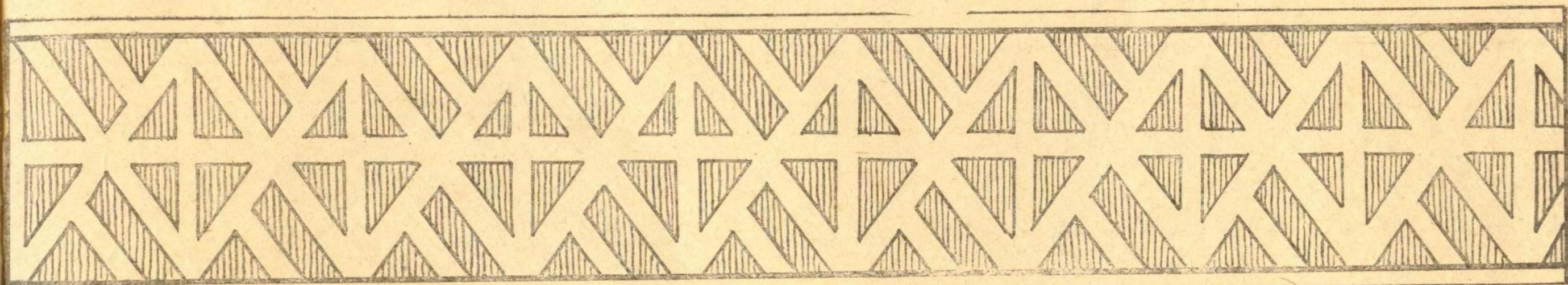
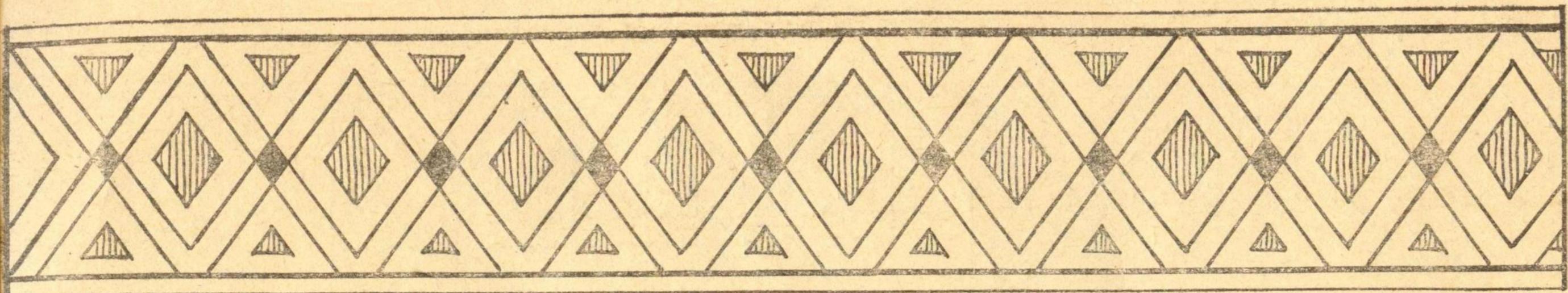
№ 6. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

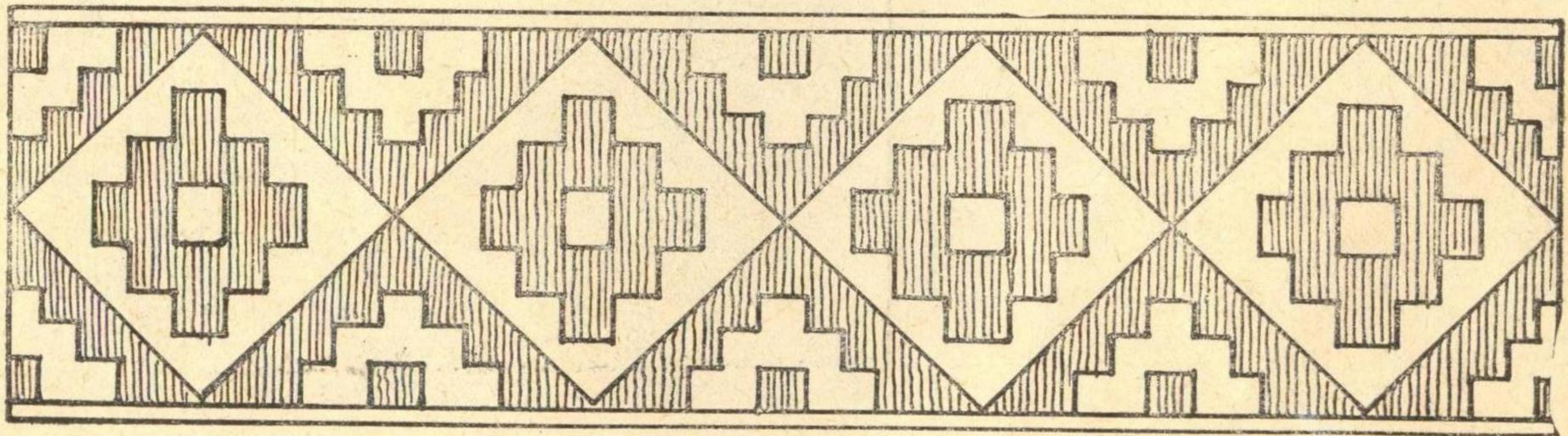
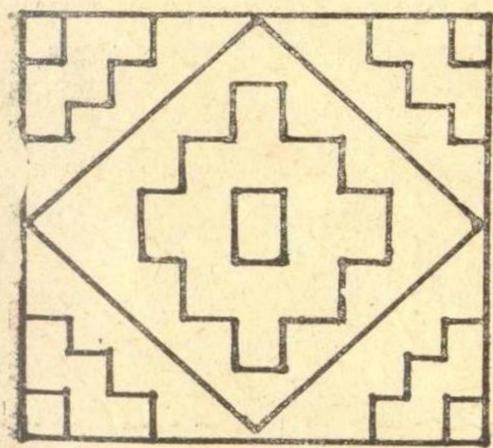
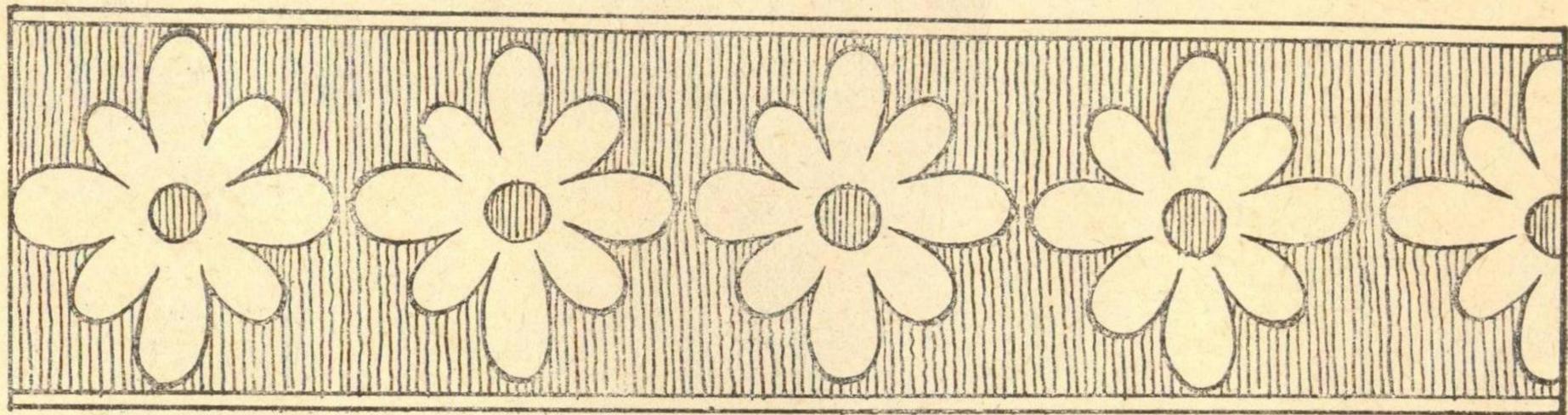
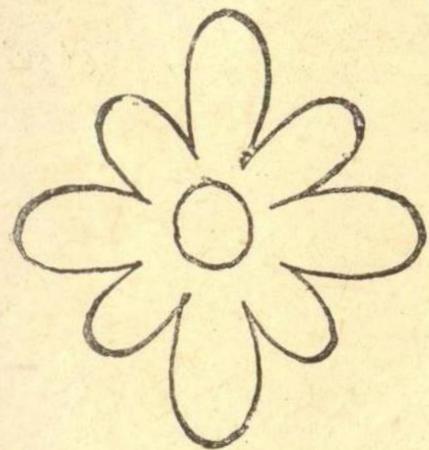
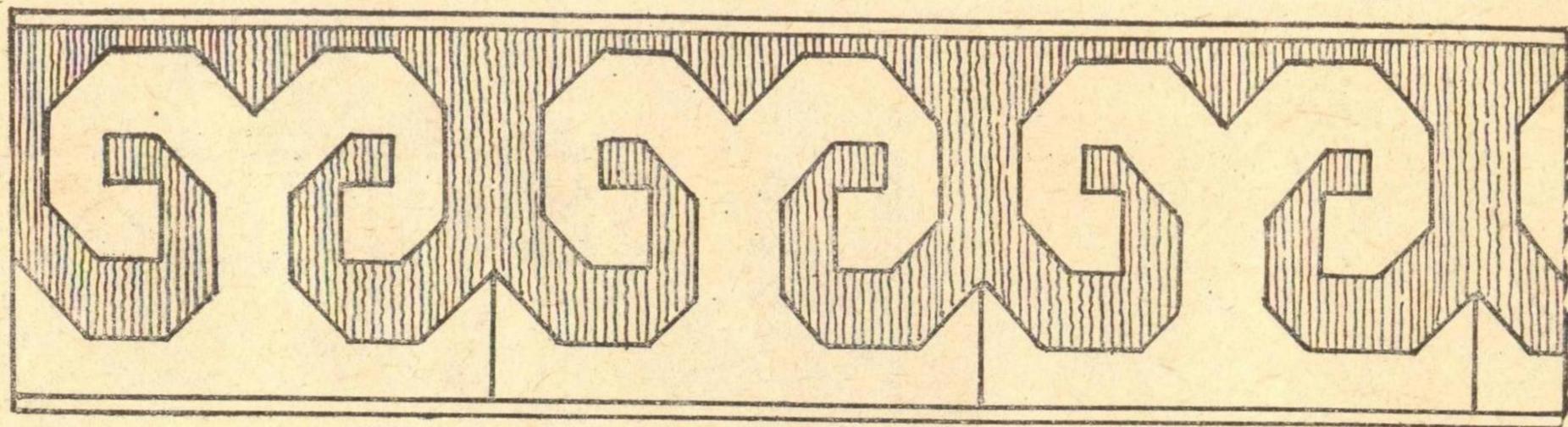
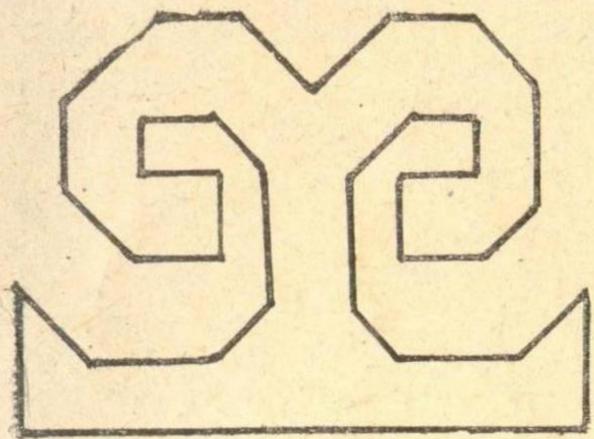
№ 7. Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

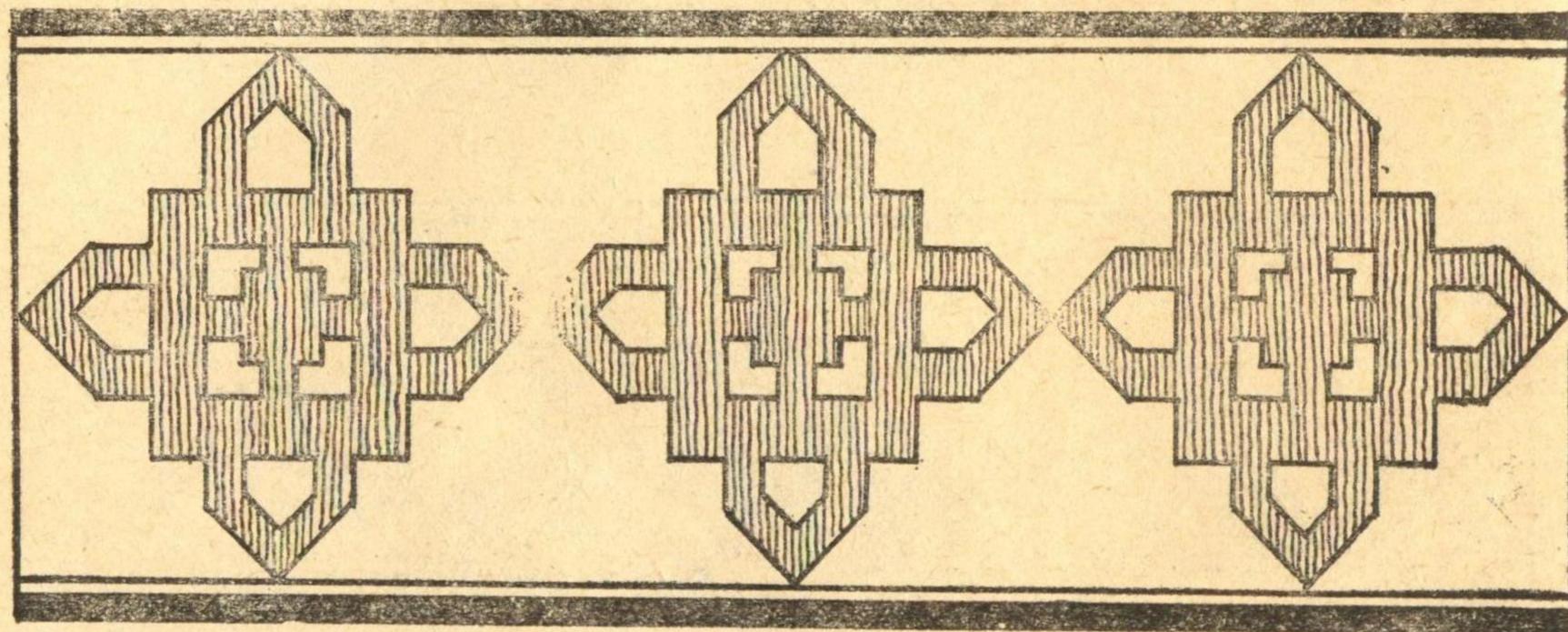
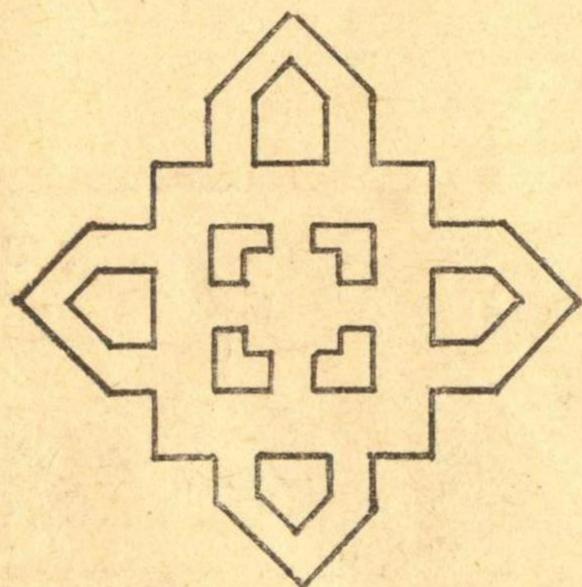
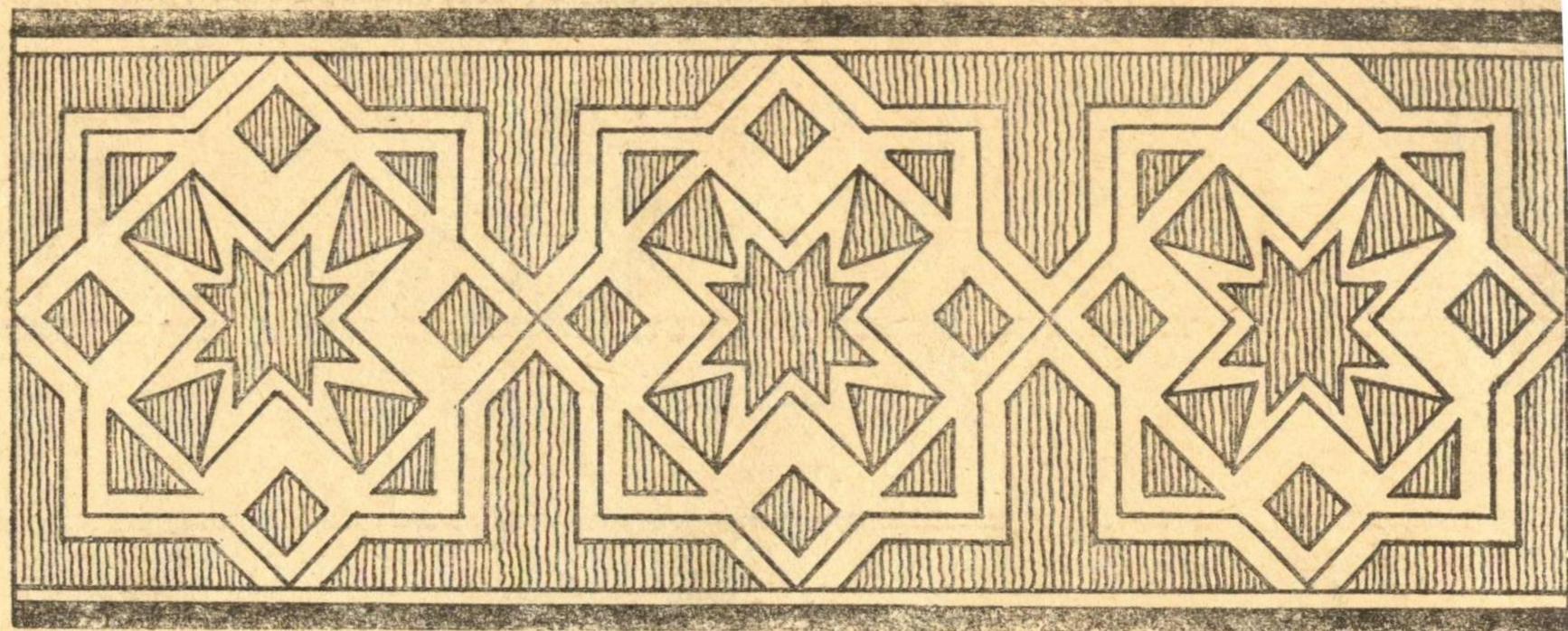
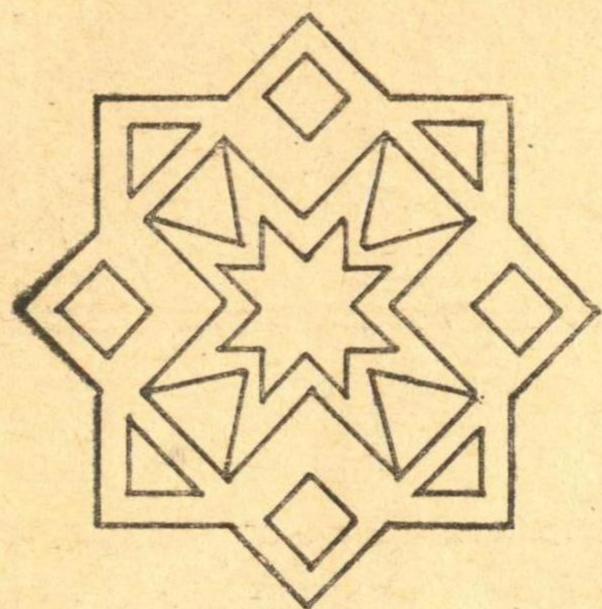
№ 8. Нағыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

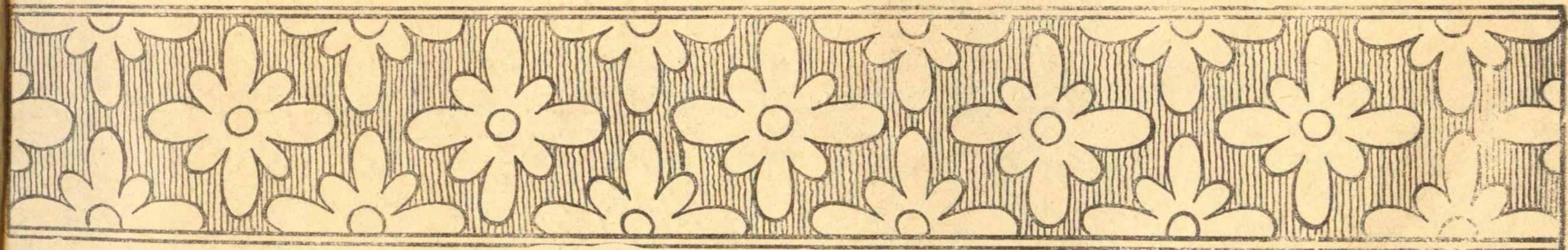
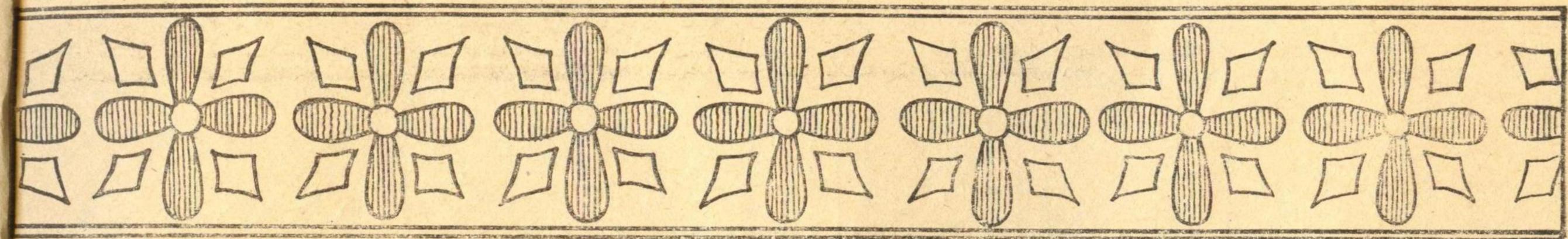
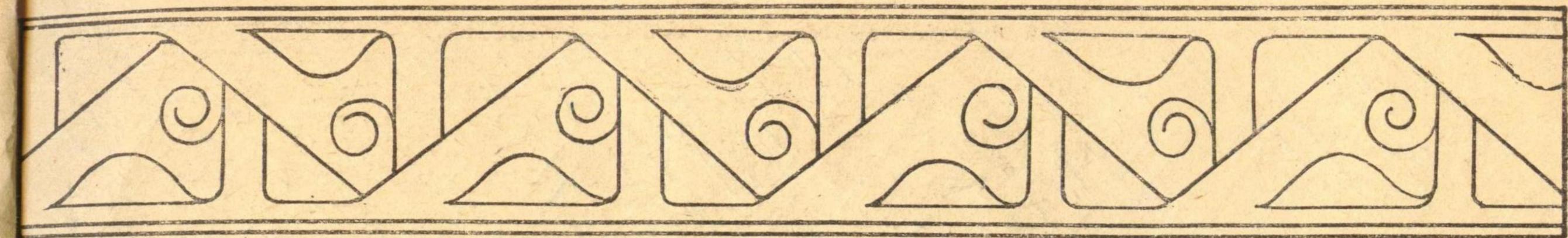
№ 9. Нағыс сызыу басқышлары хәм үлгілері.

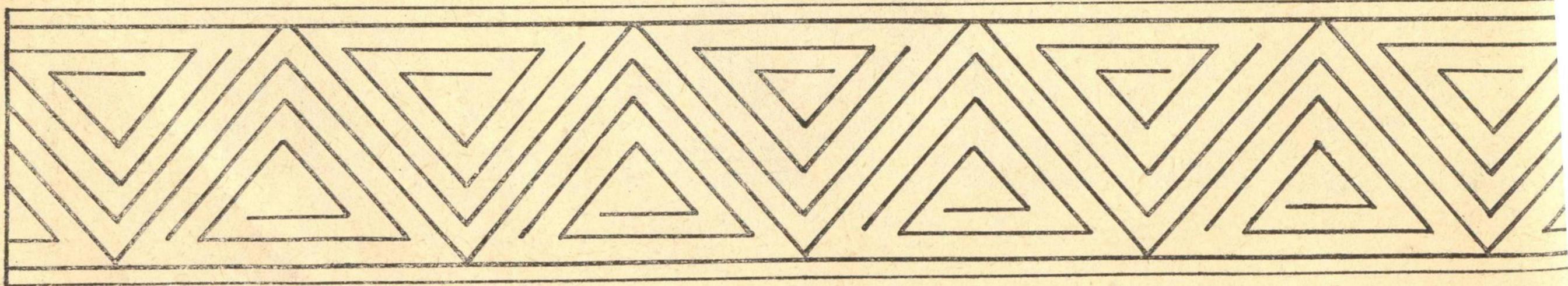
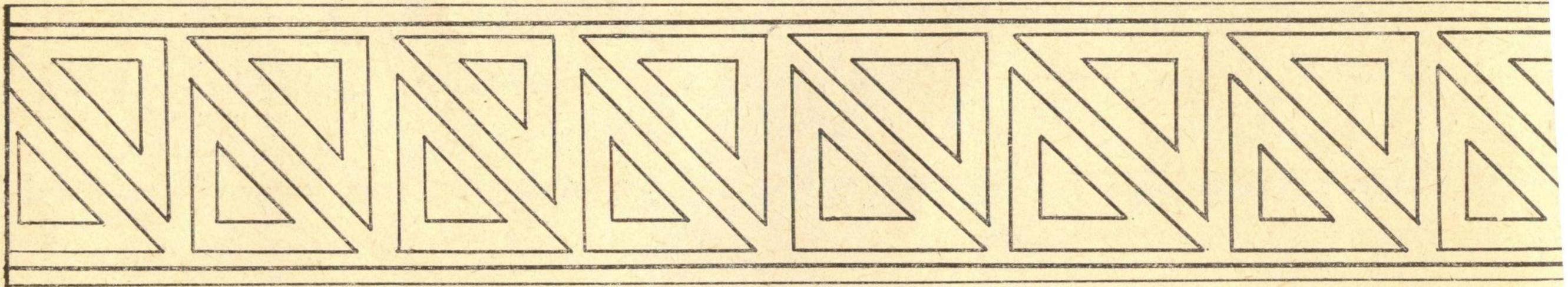
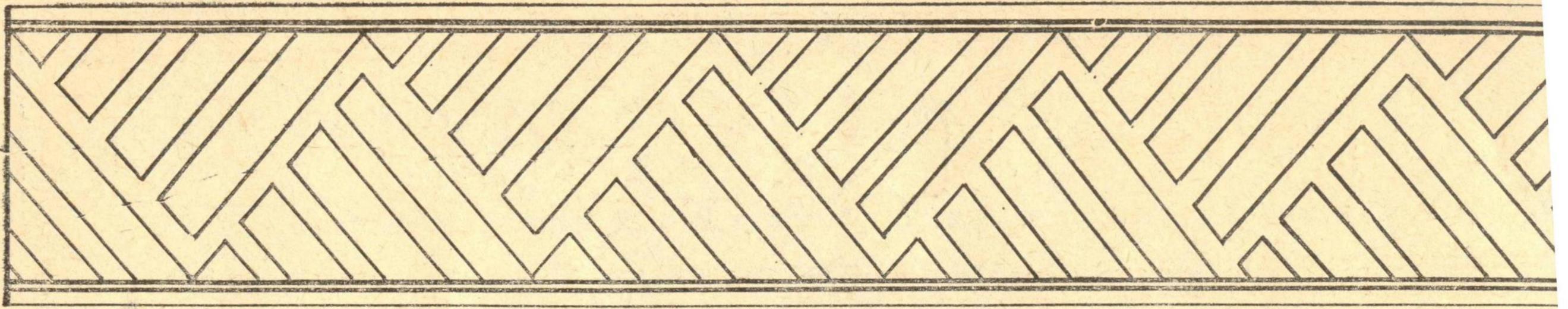
№ 2. Нағыз сызыу басқышлары хәм үлгілері

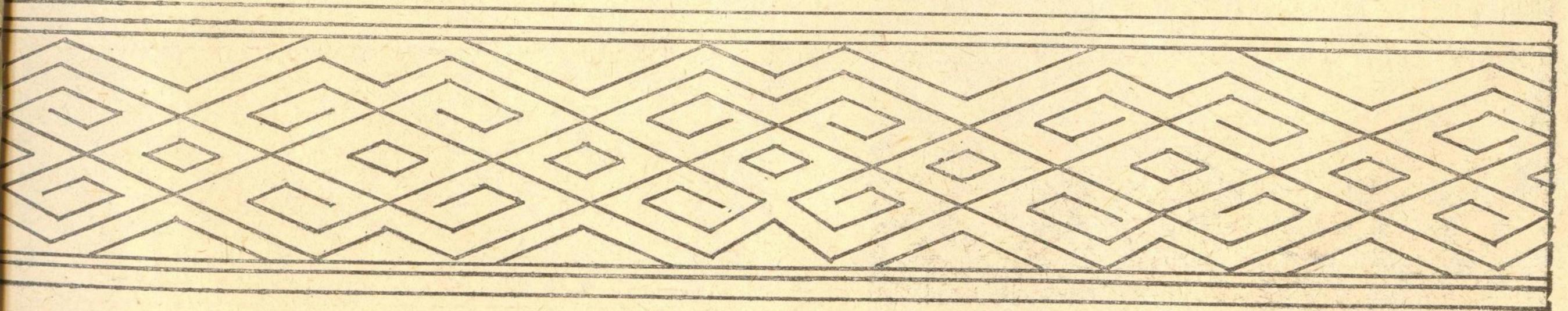
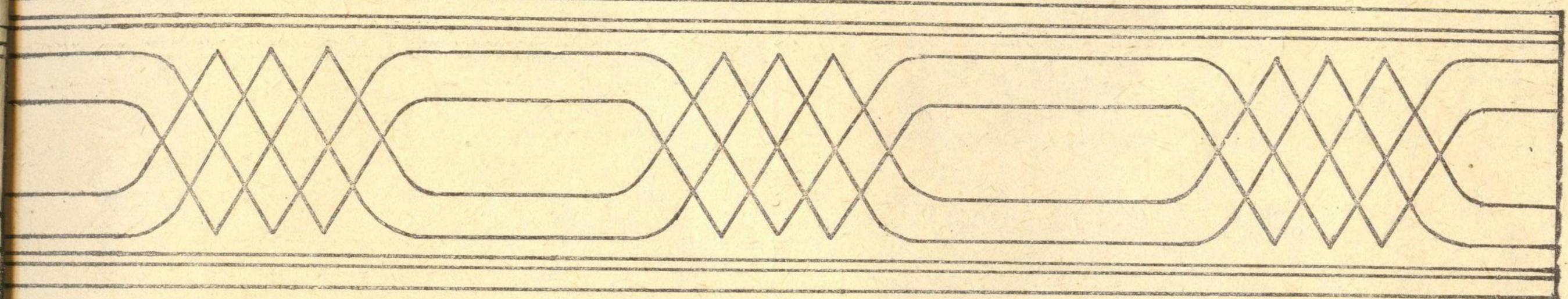
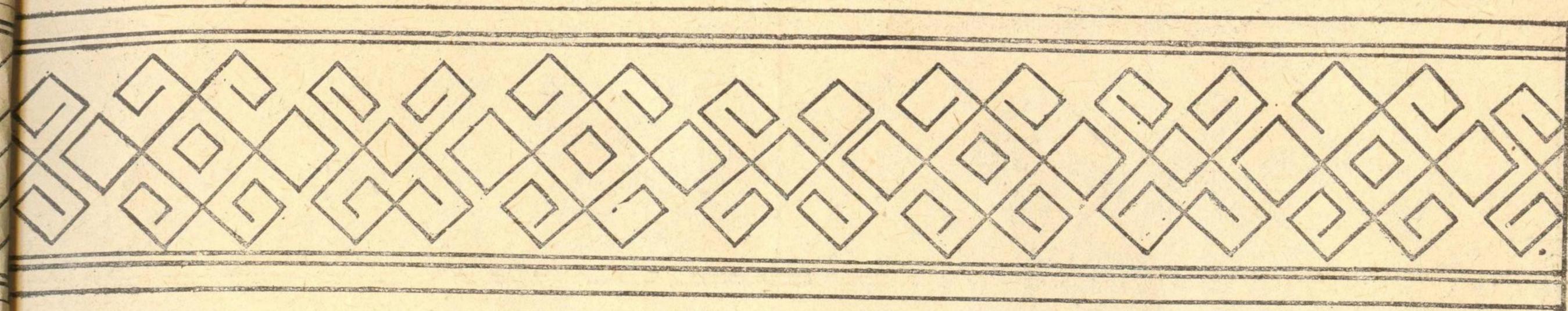
№ 3. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгілері.

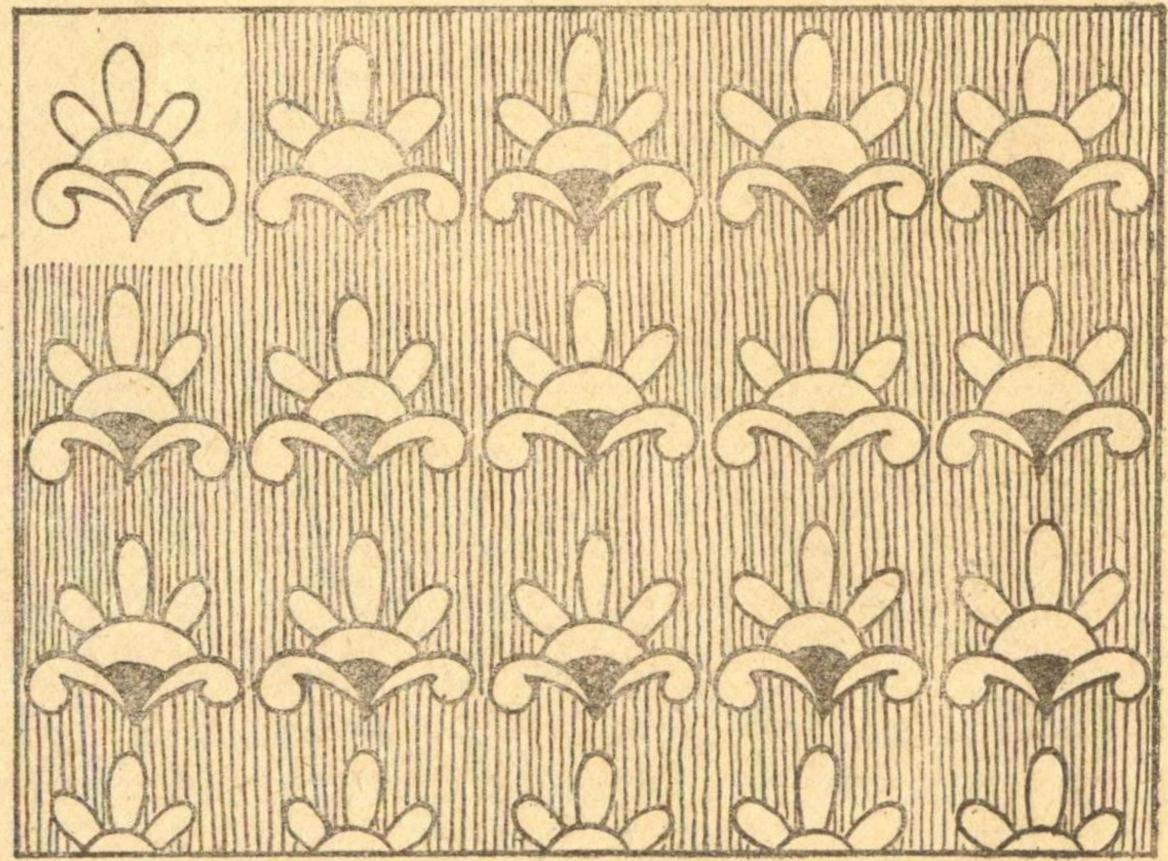
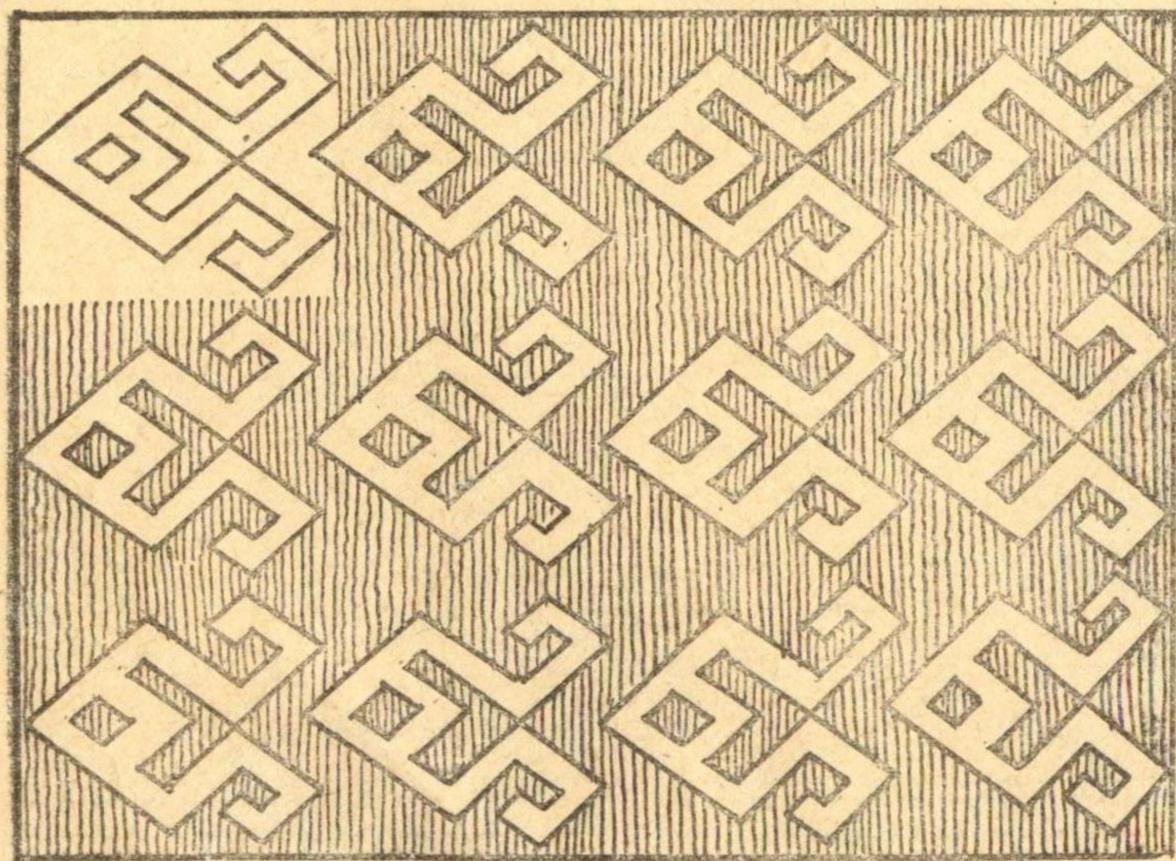
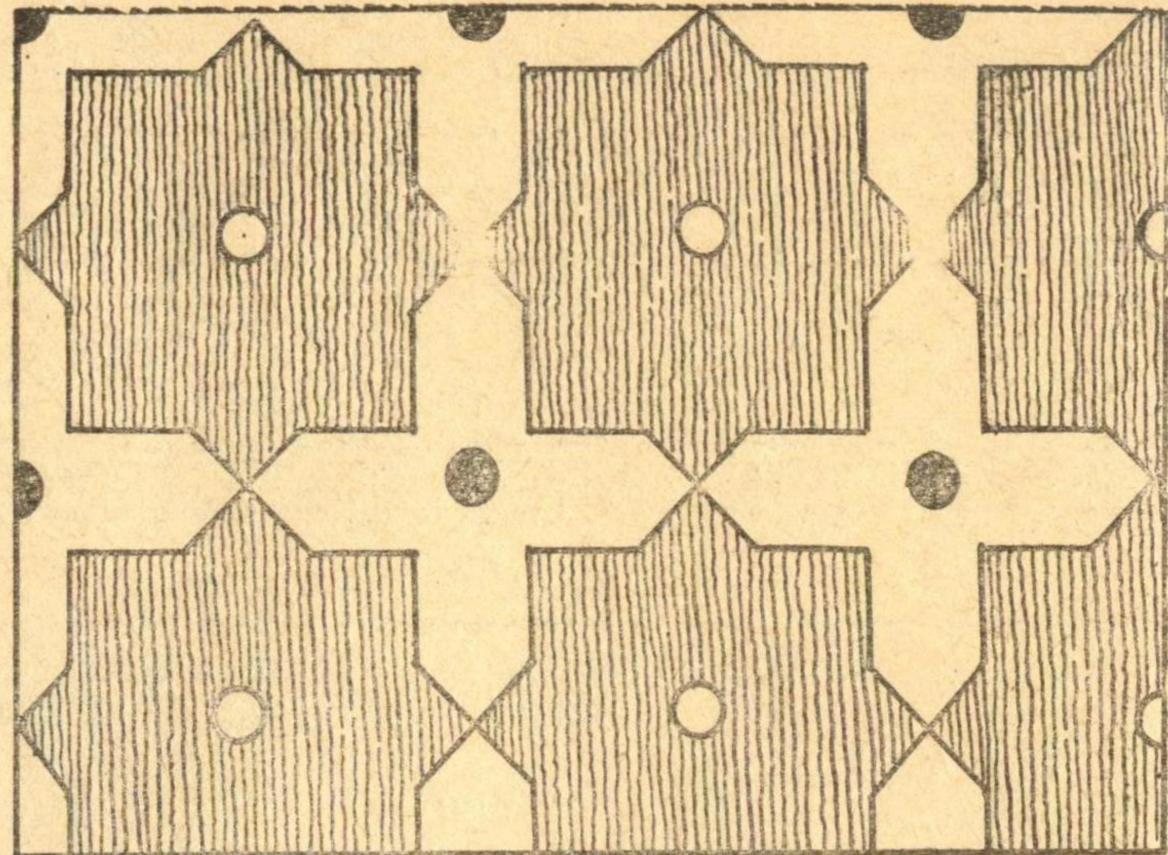
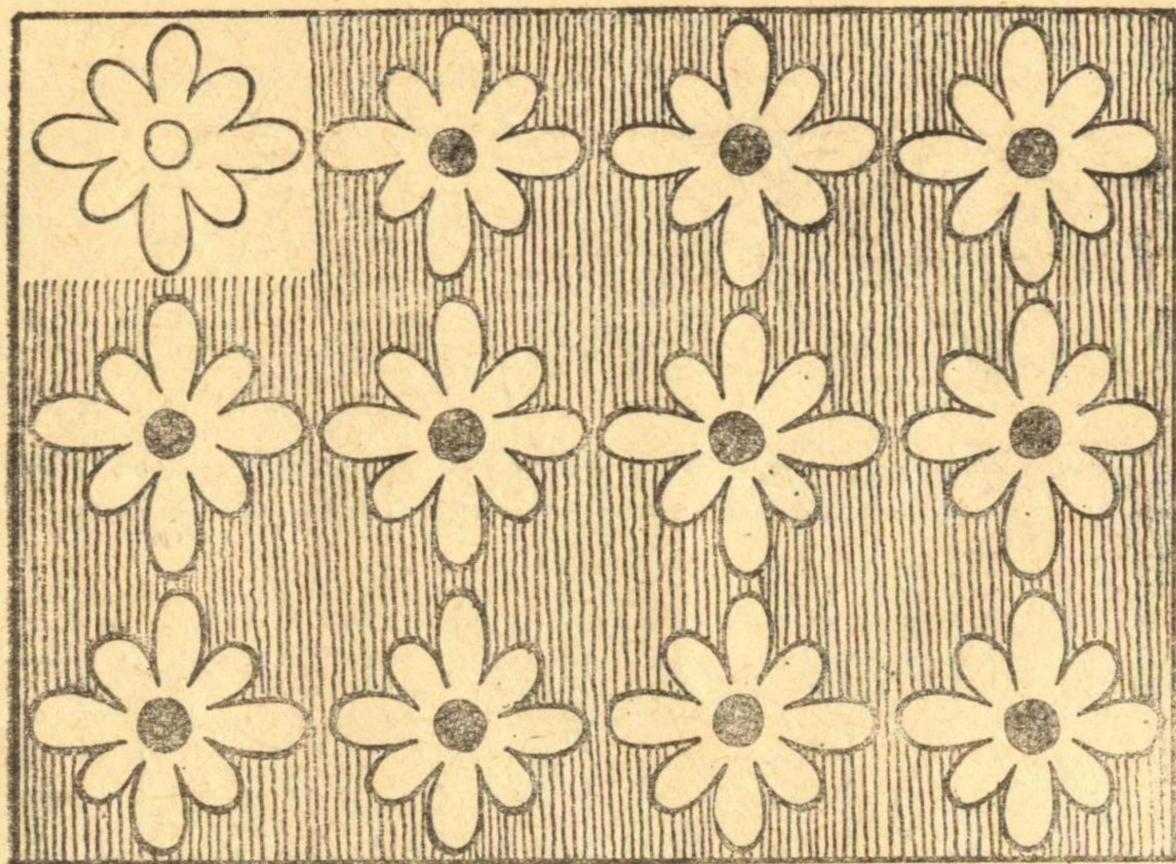
№ 4. Нағыз сызыу басқыштары җәм үлгилери.

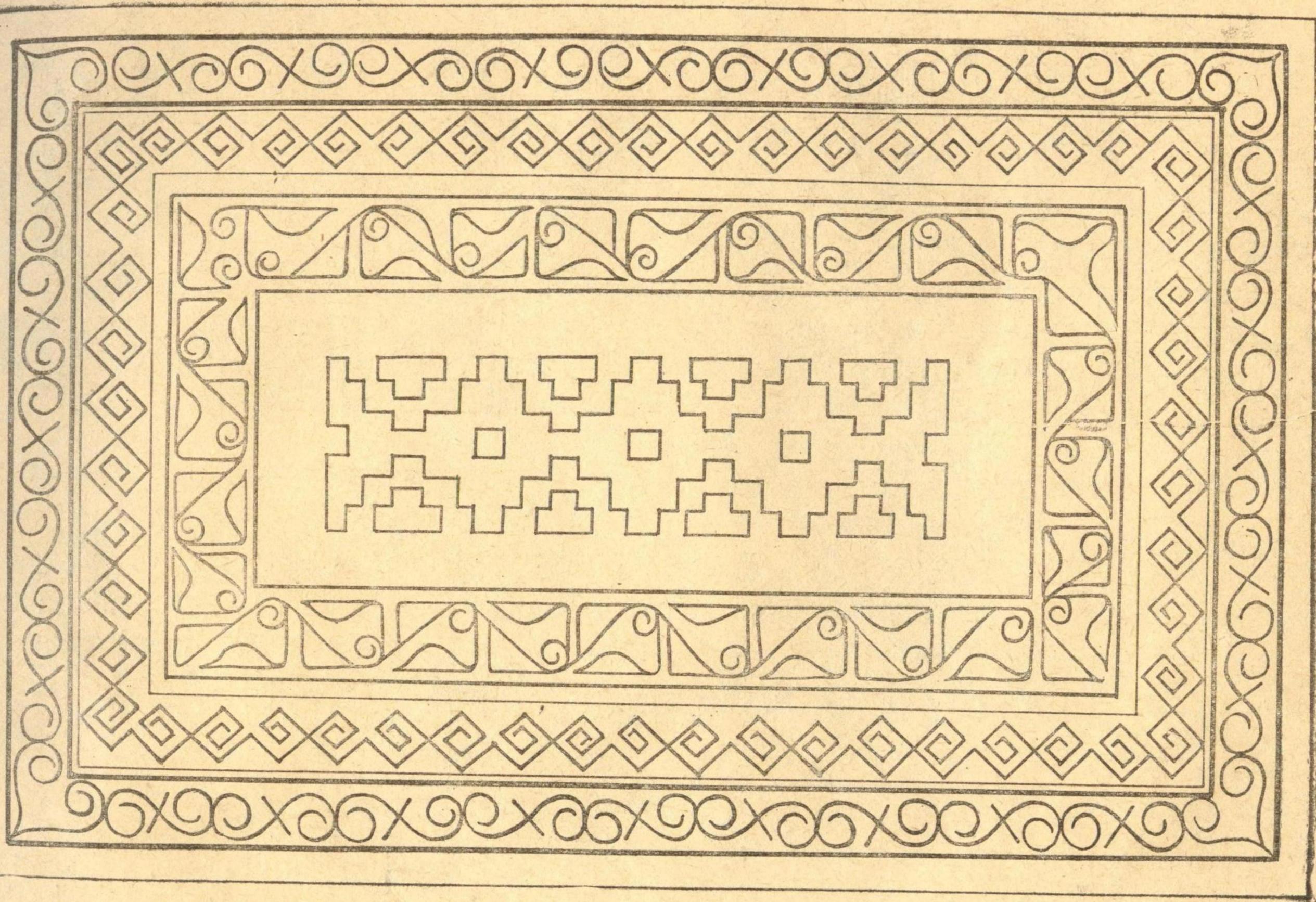
№5. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

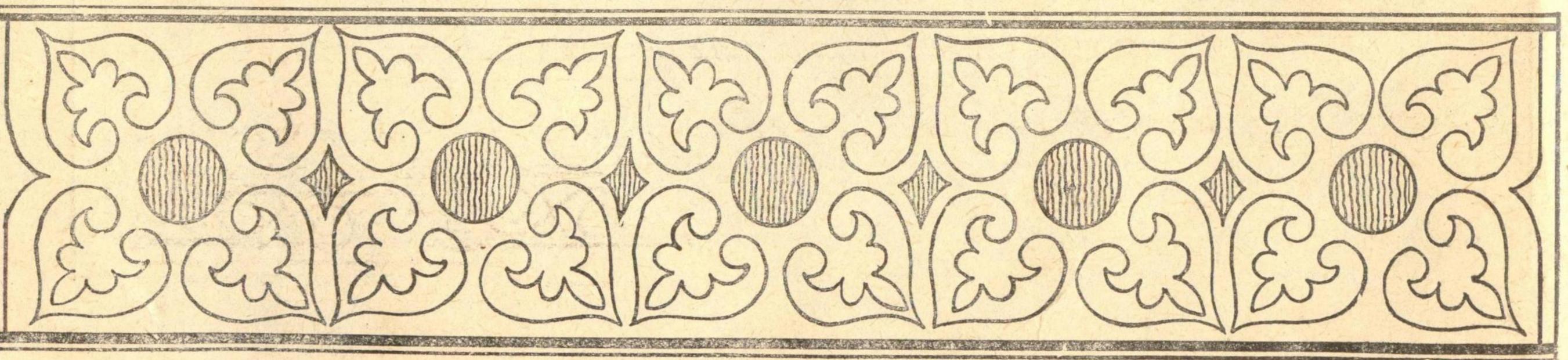
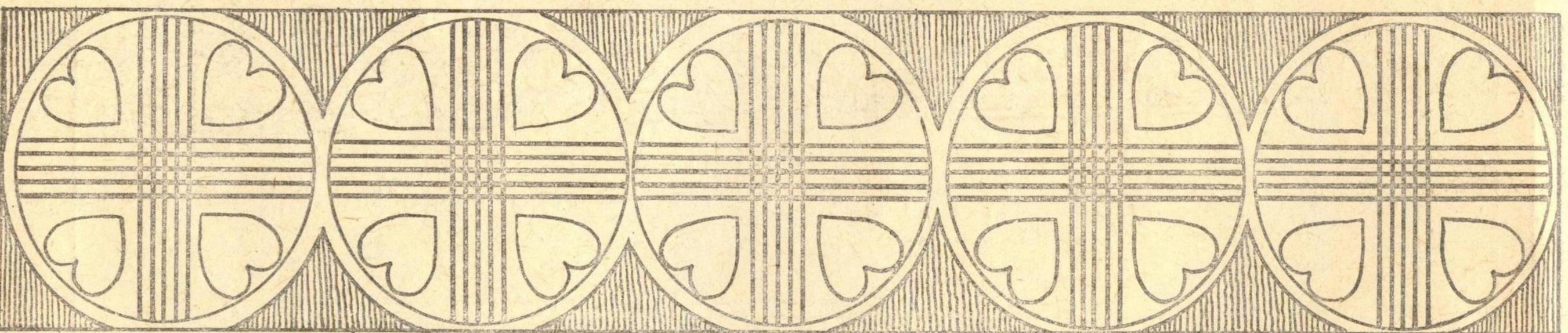
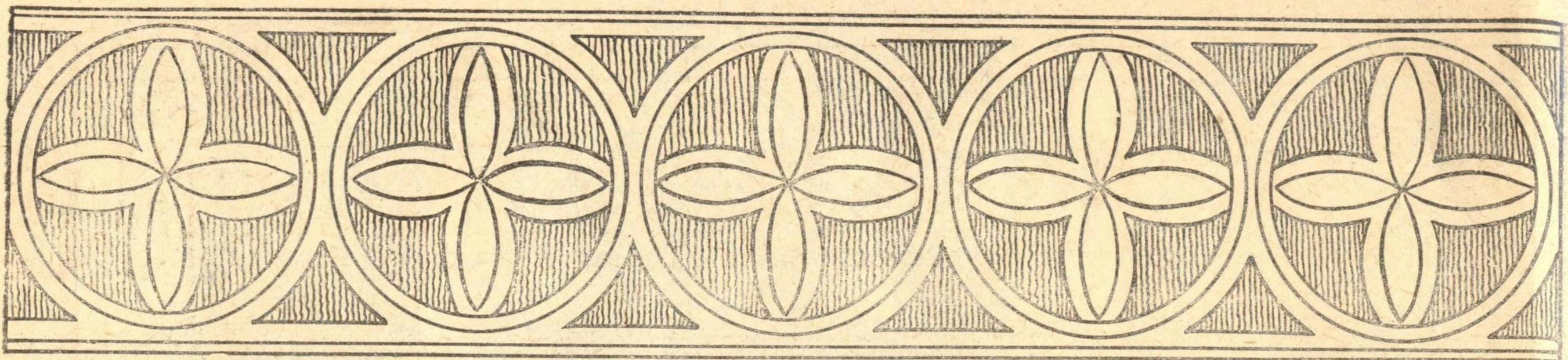
№ 6. Нағыз сызыу даққышлары җәм үлгилери.

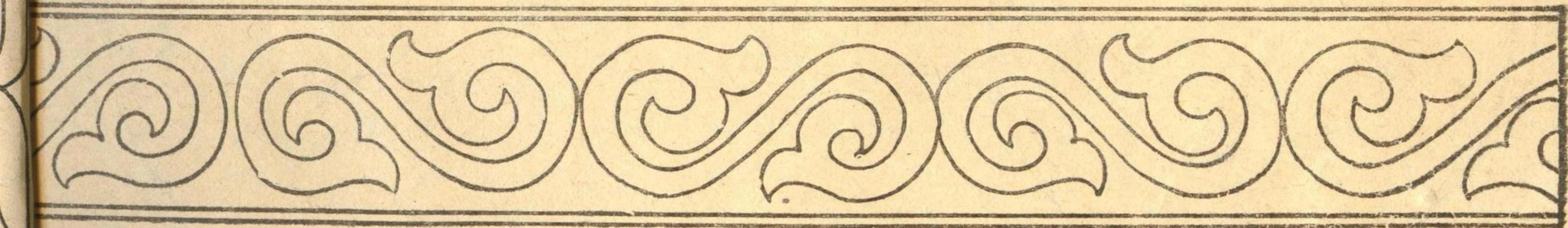
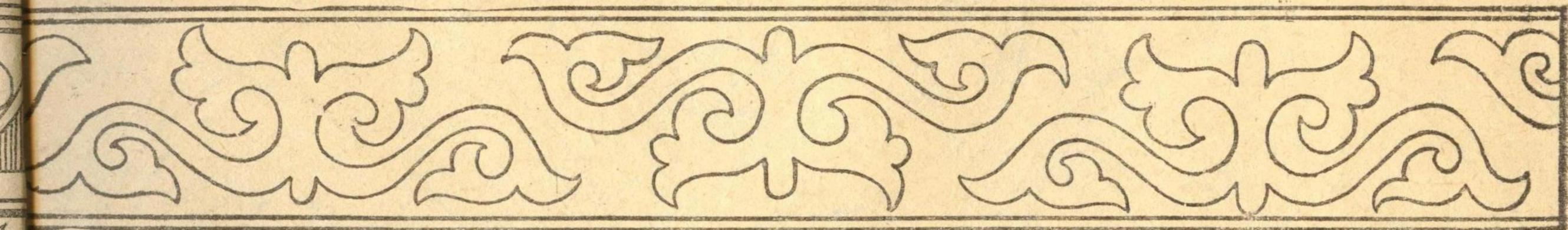
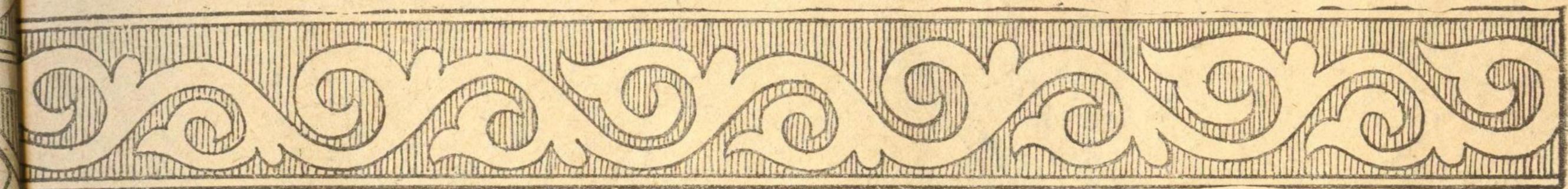
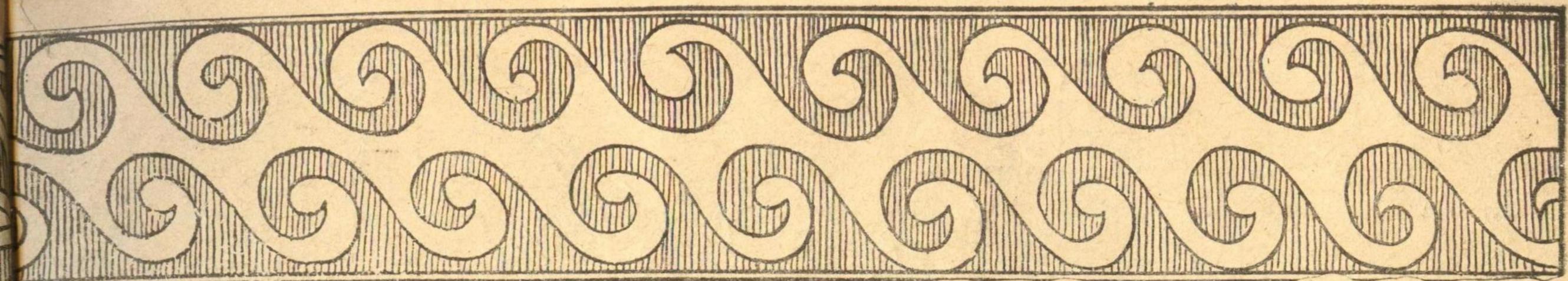
№ 7. Нақыс сызыу басқышлары җәм үлгилери.

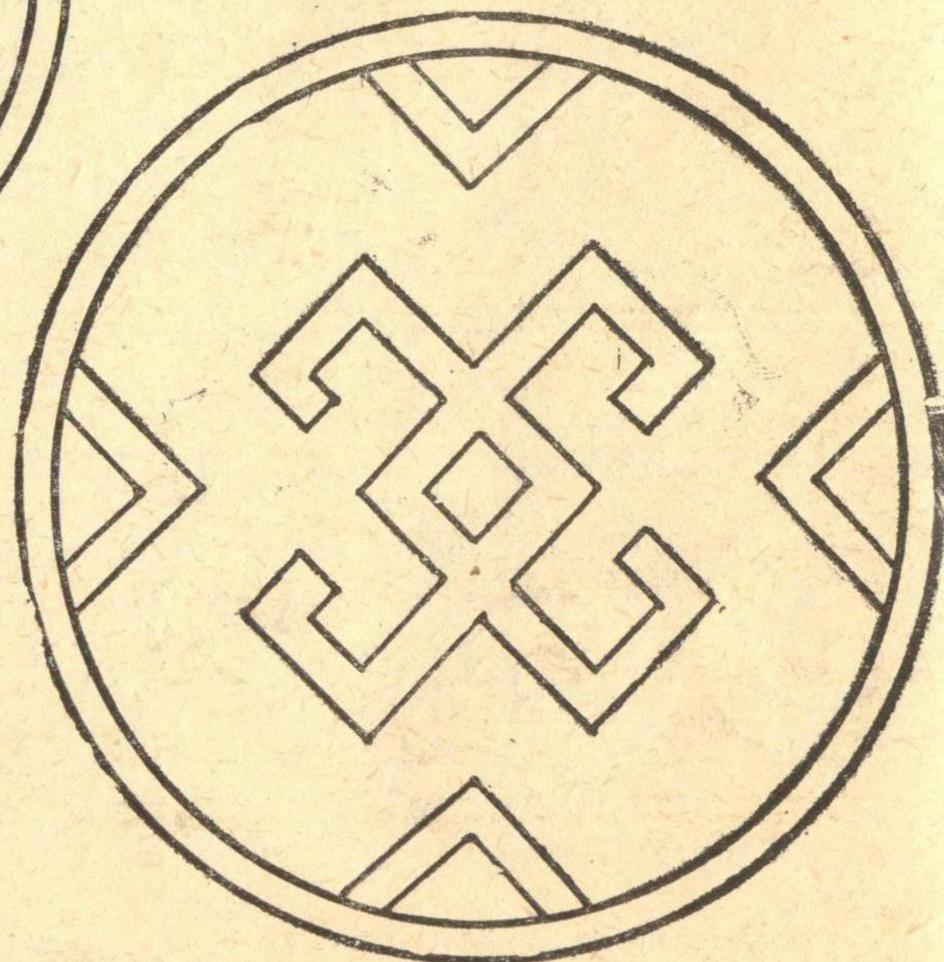
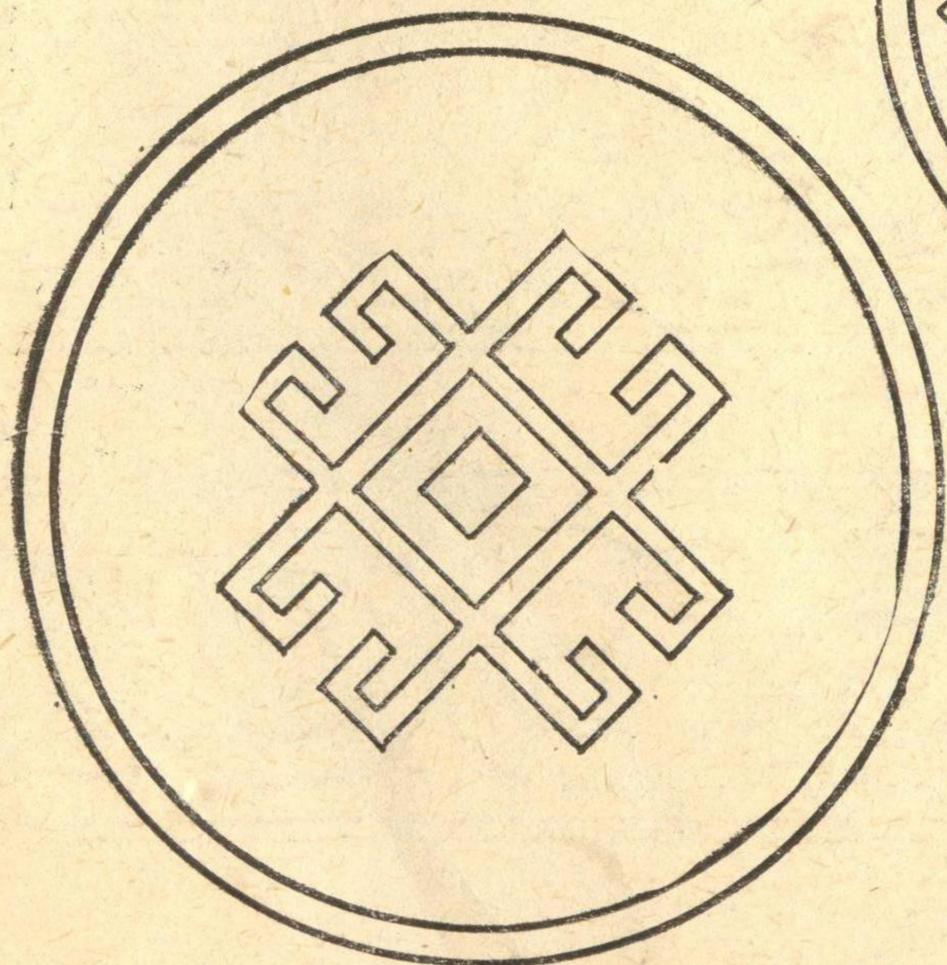
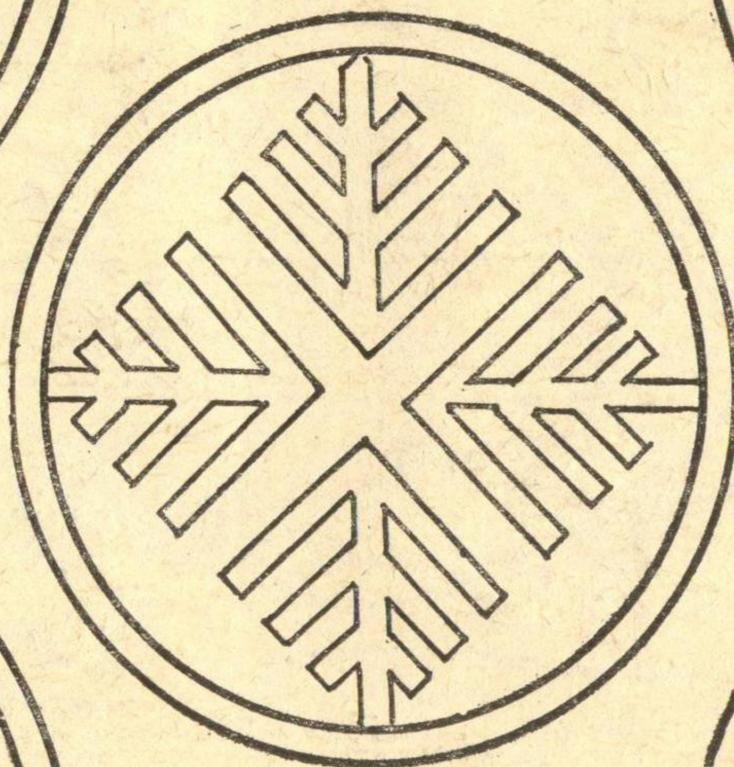
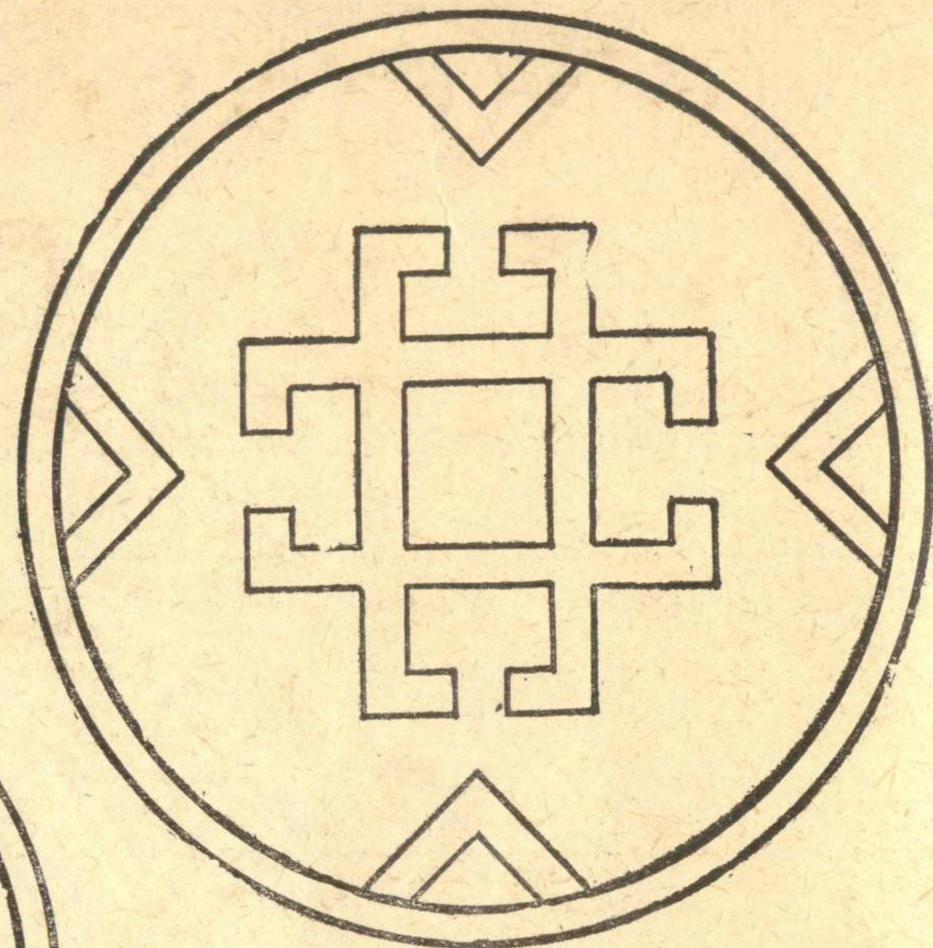
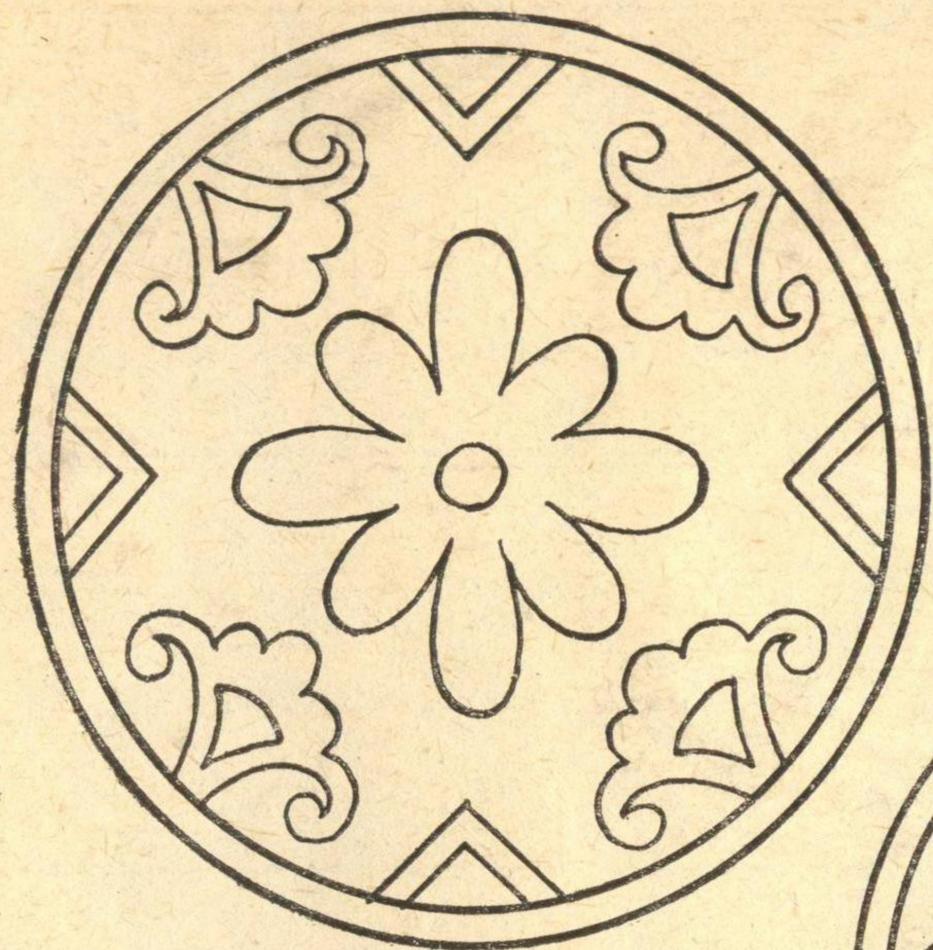
№ 8. Нағыс сызыу басқышлары және үлгілері.

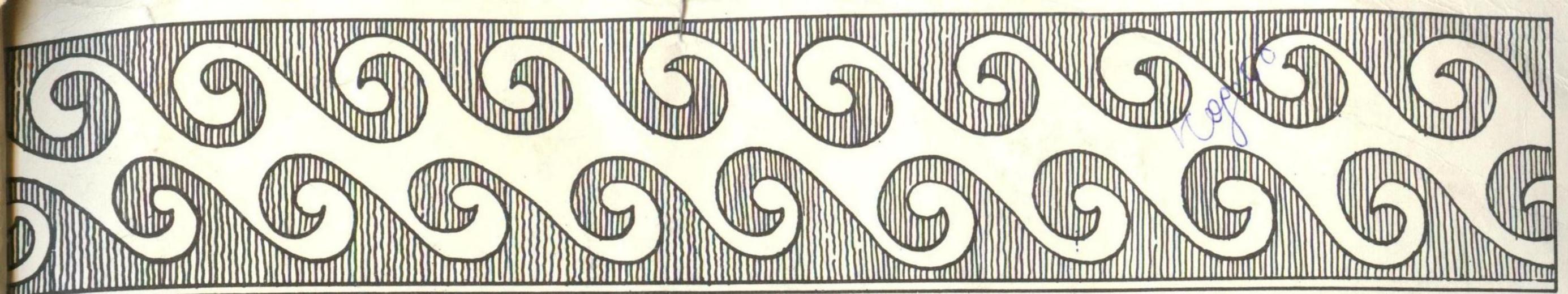
№ 9. Нағыз сызыу басқышлары җәм үлгилери.

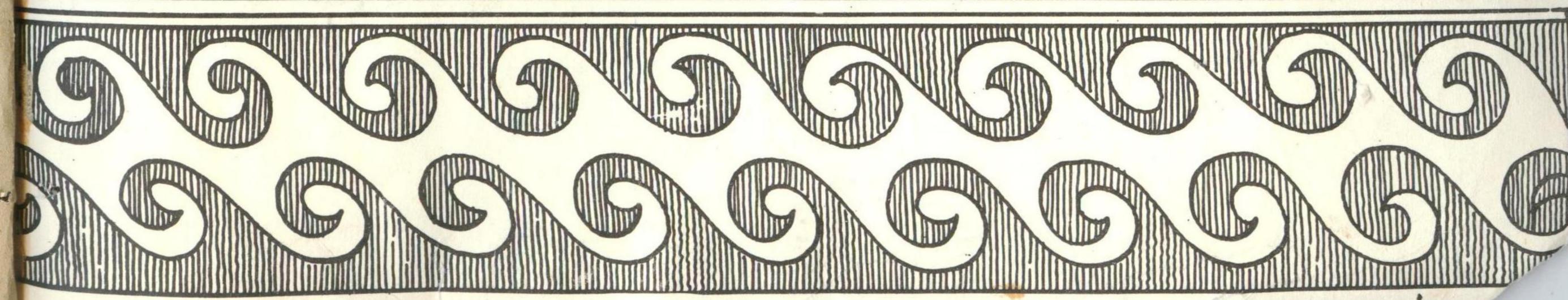
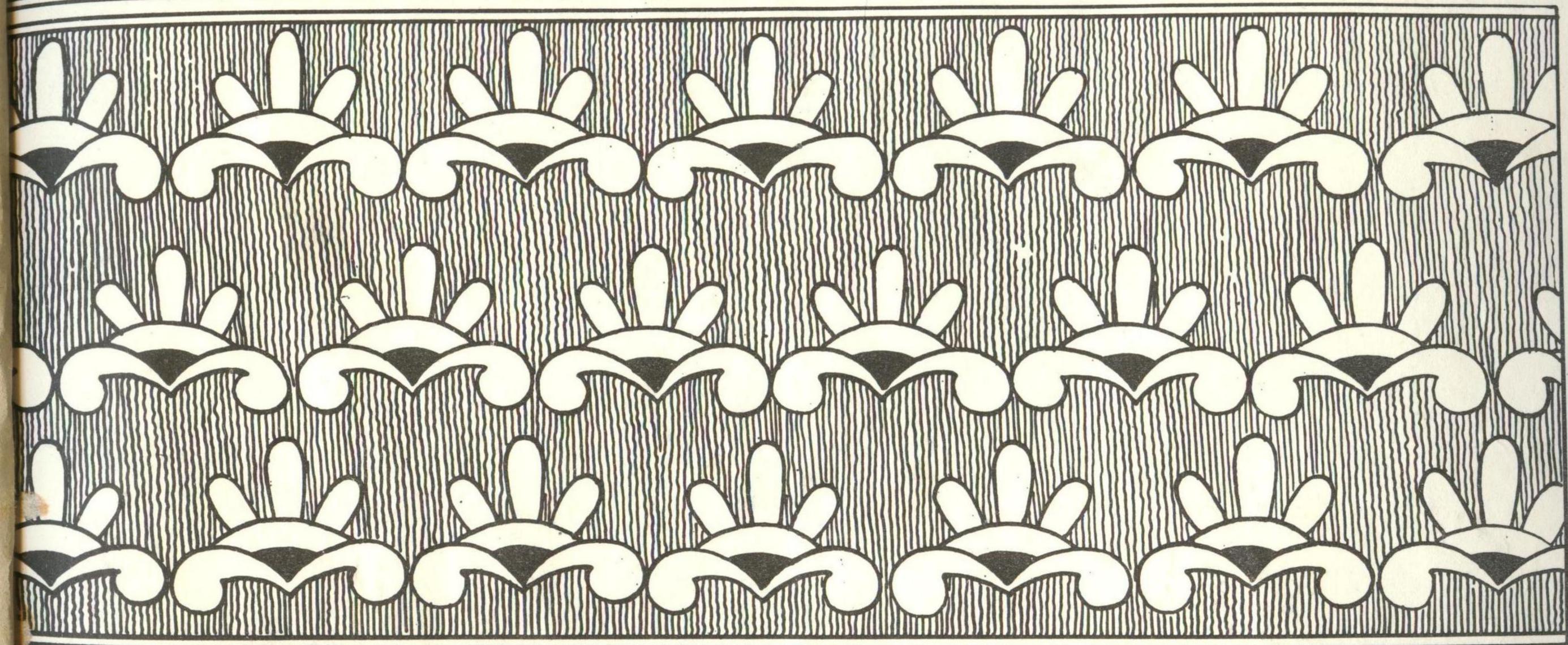
№ 10. Нағыз сызыу басқышлары хәм үлгілері.

№ 11. Нағыз сызыуы басқышлары җәм үлгилери.

Keep it

25 м. 567

"БИЛИМ"